

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Rozdíly ve využití volného času žáků druhého stupně
základních škol a žáků středních škol**

Bakalářská práce

Autor: Miroslav Greguš
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Věra Krejčová, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Miroslav Greguš
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství praktického vyučování
Název závěrečné práce:	Rozdíly ve využití volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol
Název závěrečné práce AJ:	Differences in the use of leisure time of students in upper primary school and secondary school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce popisuje problematiku využití volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol, současné tendence, nabídku volnočasových aktivit pro dané věkové kategorie a subjekty, které ji realizují. Cílem práce je porovnání volného času u žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol a analýza vzniklých rozdílů. Bakalářská práce by měla napomoci subjektům nabízejícím volnočasové aktivity tyto aktivity přizpůsobit potřebám a zájmům žáků. Výstupem z práce bude informační list pro subjekty nabízející volnočasové aktivity.

Garantující pracoviště:	Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Věra Krejčová, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Jindra Vondroušová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12. 3. 2013

Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Miroslav Greguš

Poděkování

Za cenné rady, ochotnou pomoc a trpělivost při psaní bakalářské práce na zajímavé téma velmi děkuji vedoucí práce Mgr. Věře Krejčové, Ph.D.

Anotace

GREGUŠ, Miroslav. *Rozdíly ve využití volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 78 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou využití volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol a porovnává vzniklé rozdíly u obou skupin respondentů. Skládá se ze dvou částí, teoretické a empirické. Teoretická část definuje hlavní pojmy, které se týkají volného času a jeho pojetí v psychologii, dále pak výchovu mimo vyučování. Dále čtenáře seznamuje s obdobím dospívání, pubescencí a adolescencí, věkovou skupinou, která je předmětem výzkumného šetření. Praktická část bakalářské práce čerpá poznatky z části teoretické, věnuje se samotnému výzkumu a analyzuje dotazníkové šetření.

Klíčová slova: volný čas, funkce volného času, výchova mimo vyučování, pedagogika volného času, pubescence, adolescence

Anotation

GREGUŠ, Miroslav. *Differences in the use of leisure time of students in upper primary school and secondary school*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2015. 78 pp. Bachelor Thesis.

The Bachelor Thesis deals with an issue how basic and high school teenagers spend their leisure time and compares the discovered differences in their answers. It consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical one defines the main terms concerning leisure time and its interpretation in psychology, also raising teenagers within afterschool activities. Then a reader will learn about teen years, pubescence and adolescence, the age group, which is the subject of the survey and research. The Bachelor Thesis practical part uses the knowledge of the theoretical part, devotes to research itself and analyses the questionnaire survey.

Keywords: leisure time, leisure time function, raising within after-school activities, leisure time pedagogy, pubescence, adolescence

Obsah

Úvod.....	9
1 Volný čas	11
1.1 Pojem volný čas, volný čas dětí a mládeže.....	11
1.2 Volný čas z různých pohledů.....	12
1.3 Funkce volného času.....	14
1.4 Pojetí volného času v psychologii	15
1.4.1 Problematika volného času v ontogenické psychologii.....	15
1.4.2 Problematika volného času v pedagogické psychologii	17
1.4.3 Psychohygienu volného času a jeho patologie.....	18
2 Výchova mimo vyučování.....	20
2.1 Činitelé působící na vývoj jedince.....	20
2.2 Pojem výchova mimo vyučování, pedagogika volného času	22
2.3 Funkce výchovy mimo vyučování.....	22
2.4 Školská zařízení a vybrané subjekty pečující o volný čas dětí a mládeže	23
3 Období dospívání.....	28
3.1 Období pubescence (prepuberta a puberta)	28
3.1.1 Charakteristika období prepuberty.....	29
3.1.2 Charakteristika období puberty.....	31
3.2 Období adolescence	32
4 Realizace výzkumného šetření.....	36
4.1 Cíl výzkumného šetření	36
4.2 Stanovení hypotéz.....	36
4.3 Metoda výzkumného šetření.....	36
4.4 Popis výzkumného vzorku.....	37
5 Výsledky výzkumného šetření a ověření hypotéz	39
5.1 Výsledky výzkumného šetření.....	39

5.2	Ověření hypotéz.....	60
	Závěr.....	65
	Seznam použité literatury a zdrojů.....	66
	Tematicky související literatura.....	68
	Seznam tabulek.....	69
	Seznam grafů.....	70
	Přílohy.....	71

Úvod

Motto:

*„Volný čas je nejpříjemněji prožitá svoboda;
má její omamnou vůni a prostor k rozletu,
ale i nutnost volby a z ní plynoucí odpovědnost.“ (V. Spousta et al., 1997, s. 7)*

Volný čas doprovází člověka od počátku lidských dějin. S měnící se společností se měnila míra i význam volného času. Z počátku byl výsadou jen některých vrstev společnosti, ale v současnosti je nedílnou součástí každého lidského života. *„Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy, časem očekávání a rizik. Mimořádný význam má pro děti a mládež, nejmladší a nejperspektivnější součást společnosti.“* (B. Hofbauer, 2004, s. 9)

Problematikou volného času a jeho využitím se zabývá celá řada vědních oborů jako je pedagogika, psychologie, filosofie, sociologie, pedagogika volného času, aj. Na téma volného času bylo napsáno mnoho odborných publikací, příruček, článků, bakalářských i magisterských prací a volný čas se stal předmětem i celé řady sociologických výzkumů.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá volným časem dospívající mládeže. U této věkové skupiny je žádoucí taková vyváženost volného času, aby děti nebyly přetěžovány, ale naopak nebyly v této oblasti pasivní. Je nutností, aby volný čas dětí a mládeže byl kvalitně naplňován a pedagogicky ovlivňován, neboť nekvalitní náplň volného času často vede k patologickým jevům, které mohou být pro mladou generaci zvláště nebezpečné a mohou negativně ovlivnit jejich budoucí život. Děti by však měly mít i možnost samostatně řídit své aktivity ve volném čase, stýkat se svými vrstevníky a kamarády.

Cílem bakalářské práce je přiblížit čtenáři způsob trávení volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol a analýza zjištěných rozdílů. Práce se skládá z teoretické a empirické části, kde teoretická část nás seznamuje se základními pojmy týkajícími se volného času, stručně popisuje školská zařízení a vybrané subjekty, které pracují s dětmi a mládeží ve volném čase, a poskytuje nám přehled věkových zvláštností pubescentů a adolescentů, tedy respondentů, jimiž se bakalářská práce zabývá. Praktická část se zaměřuje na samotný výzkum, kde v rámci tématu bakalářské

práce analyzujeme, jakým způsobem tráví dospívající volný čas, jaké jsou jejich aktivity, kroužky, případně čemu by se chtěli věnovat ve svém volném čase.

1 Volný čas

„Volný čas je výsledkem dějinného vývoje. Jeho vidění a posuzování poznamenává vždy určité chápání světa a společenská situace, jaká je v dané historické etapě.“ (J. Němec a kol., 2002, s. 17)

1.1 Pojem volný čas, volný čas dětí a mládeže

Pod pojmem volný čas si každý z nás představujeme něco jiného, obecně do této oblasti řadíme činnosti, které děláme rádi, baví nás, přinášejí nám pocit uvolnění a radosti. Různorodost představ při otázce co je volný čas závisí u člověka na věku, pohlaví i jeho společenském postavení. (J. Pávková a kol., 1999, s. 13, 15)

Volný čas je prázdným časem, který každému z nás zbývá po splnění nezbytných činností spojených se zaměstnáním, sociálními a biologickými povinnostmi, který za daných podmínek můžeme naplňovat svobodně, dle vlastního přesvědčení. (V. Spousta et al., 1997, s. 15)

„Volný čas je veličina, která bývá chápána jako atribut, charakteristický znak svobody individua. Má v sobě hodnotu jen v poměru k pracovním i mimopracovním činnostem, které jedinec koná buď v rodině, nebo v širším společenském prostředí.“ (V. Spousta et al., 1996, s. 12)

B. Hofbauer (2004, s. 13) charakterizuje volný čas jako činnosti, do kterých člověk vstupuje s určitým očekáváním, účastní se jich dle svého svobodného rozhodnutí a přinášejí mu uspokojení spolu s příjemnými zážitky.

„Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.“ (J. Němec a kol., 2002, s. 17)

Běžně tedy pod pojem volný čas zahrnujeme odpočinek, zájmovou činnost, zábavu, rekreaci, dobrovolně společensky prospěšnou činnost a dobrovolné vzdělávání. (J. Němec a kol., 2002, s. 17)

Volný čas dětí se od volného času dospělých liší už v tom, že jde o protiklad dvou ontogenicky vývojových stupňů. Ve volném čase dětí a mládeže se na rozdíl od dospělých formuje cílevědomě jejich osobnost, proto tento nemá být ponechán živelnému využívání a v zájmu společnosti a dětí samotných je nutné jeho pedagogické ovlivňování. Takto pedagogicky řízený volný čas dětí, výchova mimo vyučování *„nesmí být chápána v úzce utilitárně školském či dokonce didaktickém pojetí, ale jako*

proces výchovy a současně i sociální realizace a seberealizace dětí, při níž mají děti možnost prožívat i kus své dětské radosti a spokojenosti“ (J. Veselá, 1997, s. 9), to je příznačností volného času dětí a mládeže. Míra pedagogického ovlivňování je dána věkem dítěte, jeho mentální a sociální vyspělostí a závisí i na charakteru výchovy v rodině. (J. Pávková a kol., 1999, s. 15)

Děti a mládež tráví svůj volný čas v různorodém prostředí jako je škola, domov, společenské organizace a instituce, ale velké procento těchto respondentů prožívá chvíle volna venku, na ulici, na veřejných prostranstvích, často bez dohledu i zájmu dospělých a tím bývá ohrožena jak jejich výchova, tak i bezpečnost. (J. Pávková a kol., 1999, s. 16)

Pro relativně velké množství volného času u dětí by měla mít společnost zájem na tom, jakým způsobem tento čas tráví, i když v první řadě je to záležitostí rodiny samotné. Rodina však nemůže pro nedostatek času, materiálního vybavení a potřebnou odbornou kvalifikaci uspokojit potřeby dětí, zejména pak dospívajících, pro které je velice důležité sdružování se svými vrstevníky. (J. Pávková a kol., 1999, s. 16)

Volný čas je pubescenty a adolescenty velmi ceněn, ne však vždy dobře využíván, jeho hodnotné využití u těchto věkových skupin závisí na rozvoji jejich schopností a dovedností a také na možnostech, existujících mimo tyto jedince. Pokud chceme těmto mladým lidem v jejich plnohodnotném prožívání volného času napomoci, musíme výše uvedené brát v potaz. (V. Spousta et al., 1996, s. 13)

1.2 Volný čas z různých pohledů

J. Pávková a kol. (1999, s. 17-20) nahlíží na způsob využívání volného času dětí a mládeže z několika důležitých hledisek, které jeho kvalitu a plnohodnotné využití významně ovlivňují.

Z **ekonomického hlediska** je zásadní, kolik je společností investováno prostředků do volnočasových zařízení a jaká je návratnost alespoň části těchto nákladů. Z tohoto hlediska zde hovoříme o tzv. průmyslu volného času, neboť vedle výchovné a vzdělávací činnosti se volný čas stal komerčně, v tržních ekonomikách, dobře prosperujícím odvětvím, které však často nedbá na vzdělávání osobnosti, na vzdělávací cíle. Kolik prostředků jsou sami lidé ochotni a schopni věnovat do volnočasových aktivit, vypovídá o určité úrovni dané společnosti. Investice prostředků do této oblasti by však neměly být kráceny, neboť náklady zde investované se v budoucnu vrátí,

jelikož děti při zájmových činnostech získávají nové vědomosti a dovednosti, které mohou uplatnit ve svém osobním životě i budoucí profesi.

Z hlediska sociologického a sociálněpsychologického je nezbytné sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření a zdokonalování mezilidských vztahů. Na základě společných zájmů dochází k vytváření formálních i neformálních skupin, které jsou součástí socializace člověka. Sociální prostředí ovlivňuje způsob, jakým děti a mládež využívají svůj volný čas a vliv rodiny zde hraje zásadní roli, neboť rodiče jsou svým dětem prvotními vzory, ať už pozitivními či negativními. Pokud rodiny neplní dobře svou výchovnou funkci, nemají zájem o to, jak jejich děti tráví svůj volný čas, mohou tento nedostatek do určité míry kompenzovat školy, výchovná zařízení a subjekty svým kvalifikovaným pedagogickým vedením. Pokud je však pedagogické vedení v těchto institucích nevhodné a nedostatečné, může dojít k tomu, že se děti dostanou pod vliv nežádoucí vrstevnické skupiny a v období dospívání, které je charakteristické narůstajícím vlivem těchto skupin, pak dochází k nežádoucím patosociálním projevům. U dospívající mládeže se tato situace komplikuje i tím, že pro tuto vrstevnickou skupinu máme dostatečnou nabídku využití volného času.

Nedostatek pozitivních sociálních vazeb, citu, nezájem okolí, neúspěchy ve škole, pasivita ve volném čase a pocit nudy jsou negativní jevy, které formují jedince a ti se pak seberealizují v sociálně závadném prostředí.

Z politického hlediska jde o míru zasahování do volného času obyvatelstva státními orgány. Je zde nutné zvážit, jaká bude školská politika a zda bude v rámci školské soustavy věnována náležitá pozornost i zařízením ovlivňujícím volný čas. Stát by neměl svým ovlivňováním narušovat základní specifika volného času dětí a mládeže a jeho zájem by měl spočívat převážně v zakládání, financování a ovlivňování zařízení pro volný čas, v nápomoci organizacím pracujících s dětmi a mládeží, v tvorbě podmínek pro spontánní aktivity dětí a mládeže mimo organizovanou činnost, v přípravě profesionálních i dobrovolných pedagogů volného času a k tomu, aby dospělá populace zaujímala kladný postoj k aktivitám dětí a mládeže.

Města a obce by neměly preferovat žádná volnočasová zařízení a na místní nabídce volnočasových aktivit by se měli podílet všichni partneři po vzájemné dohodě a využívat státních a obecních majetkových zdrojů, plateb účastníků, sponzorských darů, místních prostor i personálu.

Zdravotněhygienické hledisko se zaměřuje ve volném čase dětí a mládeže na jejich zdravý tělesný i duševní vývoj. Pod toto hledisko spadá správné uspořádání režimu dne,

respektování výkonnosti jedince, hygiena prostředí, sociálních vztahů i duševního života. Na zdravotním stavu člověka se správné využívání volného času pozitivně projevuje.

Pedagogická a psychologická hlediska se zaměřují na věkové i individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase i na to, zda, jakou měrou a jakým způsobem jsou uspokojovány biologické a psychické potřeby člověka ve volném čase. Z pedagogického hlediska má volný čas dětí a mládeže dva úkoly. Zaprvé, vychovávat ve volném čase, což znamená bezprostředně a smysluplně naplňovat volný čas dětí jak rekreačními, tak i výchovně vzdělávacími aktivitami. Zadruhé, výchovou k volnému času seznámit jedince s množstvím volnočasových aktivit, napomoci mu v orientaci v těchto aktivitách a v nalezení vhodné zájmové činnosti, aby mu tyto poskytovaly možnost seberealizace a uspokojení.

1.3 Funkce volného času

Mezi hlavní funkce volného času řadíme odpočinek a zábavu jako regeneraci pracovních a duševních sil, dále pak rozvoj osobnosti, který můžeme označit jako spoluúčast na vytváření kultury. (B. Hofbauer, 2004, s. 13)

B. Hofbauer (2004, s. 13-15) uvádí, jaké funkce volného času vymezují současní autoři, zabývající se touto problematikou, kteří při tom vycházejí ze shodného a dostatečně širokého základu, lišícího se pouze mírou své konkretizace.

Francouzský sociolog Roger Sue vymezuje funkce volného času jako psychosociologickou, sociální, terapeutickou a ekonomickou. Psychosociologickou funkci popisuje jako uvolnění, zábavu a rozvoj fyzických, uměleckých i sociálních stránek osobnosti. Sociální funkce zahrnuje socializaci jedince v rodině i ostatních prostředích, vyjadřuje příslušnost k sociální skupině a sociální uznání. Terapeutická funkce se zaměřuje na zdravotní hledisko, zdravý životní styl a prevenci chorob. Ekonomická funkce zahrnuje výdaje účastníků na volnočasové aktivity a zdůrazňuje hospodářský význam volného času a jeho vliv na profesní uplatnění člověka.

Obdobně vymezil funkce volného času německý pedagog Horst W. Opaschowski, který mezi základní řadí:

- funkci rekreační (zotavující odpočinek, uvolnění)
- kompenzační funkci (odstraňování psychických nedostatků, zklamání a frustrací)

- kontemplaci (nazírání na život z duchovní stránky, rozjímání nad smyslem života, duchovní výstavba)
- výchovu a vzdělání (výchova ke svobodě a o svobodě, sociální učení)
- integrační funkci (stabilizace v rodině a vrůstání do společnosti)
- enkulturaci (vlastní kulturní rozvoj, osobní tvořivé vyjádření se pomocí sportu, umění a dalšími činnostmi)
- funkce komunikační (navazování přátelství, partnerství a nových sociálních kontaktů)
- participaci (podílení se na vývoji společnosti).

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže v České republice uvádí jako hlavní funkce volného času dětí a mládeže relaxační, regenerační, kompenzační, sociálně preventivní, výchovnou a vzdělávací funkci. (B. Hofbauer, 2004, s. 15)

1.4 Pojetí volného času v psychologii

Problematikou volného času se mimo pedagogiky, sociologie, ekonomie a hygieny zabývá v neposlední řadě také psychologie, volný čas se tak stává výrazným interdisciplinárním tématem. V pedagogice, sociologii, antropologii, medicíně, psychologii a dalších vědních oborech je člověk a jeho život v biologické a společenské dimenzi, určujícím a vymežujícím kritériem. Volný čas představuje důležitou oblast seberealizace člověka, tudíž otázky volného času do těchto současných společenských věd bezesporu patří. (V. Spousta et al., 1997, s. 29)

Psychologie je věda o prožívání a chování a podle tohoto soudobého pojetí, bychom měli přistupovat i ke zkoumání volného času, tedy zjišťovat, jak se projevuje v chování a jak je vnitřně subjektivně chápán, vnímán a hodnocen. Mimo tohoto základního pohledu na volný čas z hlediska psychologie je nezbytné brát v úvahu i specifčnost jednotlivých psychologických disciplín, ontogenické psychologie, pedagogické psychologie a psychohygieny. (V. Spousta et al., 1997, s. 30)

1.4.1 Problematika volného času v ontogenické psychologii

Ontogenická psychologie zkoumá jedince z vývojového hlediska a zabývá se jeho psychickými změnami v celé jeho psychické ontogenezi, tedy od narození až do smrti. Volný čas dítěte v předškolním věku je plně organizován, veškerý čas je převážně vyplněn zábavou a odpočinkem, povinnosti jsou zanedbatelné (pobyt v mateřské škole) a souvisí s vnějšími časovými determinantami života celé rodiny. Nástupem dítěte do

školy můžeme poprvé srovnávat volný čas s povinnostmi. Zejména na prvním stupni základní školy bývá volný čas dosti rozsáhlý, jeho náplň a organizace bývá většinou zajišťována rodiči (dospělými), avšak jedinec této věkové skupiny má určitou snahu a také možnosti nakládat se svým volným časem podle svého uvážení. Náplň a organizace volného času dětí mladšího školního věku musí být pod dohledem dospělých, neboť jde o velmi náročnou činnost a žák, který by byl v této oblasti ponechán sám sobě, by mohl svůj volný čas trávit neproduktivně a škodlivě. Přílišná stimulace a velké nároky ze strany dospělých však mohou děti také omezovat i vážně ohrožovat a může zde dojít k vážným zdravotním či psychickým problémům, nebo k dosahování špatných výsledků ve škole. (V. Spousta et al., 1997, s. 31)

Okolo 10. roku života dítěte, v období pubescence, nabývá volný čas nového významu. Dospívání je obdobím hledání vlastní identity, spojené s touhou osamostatnit se a rozhodovat sám o sobě, což s sebou přináší mnoho výchovných problémů. Náplň volného času pubescenta poukazuje na aktuální vývoj v jeho osobnosti a přímo vyjadřuje jeho hodnotovou i zájmovou orientaci. Na rozdíl od volného času žáka v mladším školním věku, kdy za jeho organizaci a náplň nesou odpovědnost dospělí, pubescenti jakékoliv řízení a organizaci svého volného času ze strany dospělých vidí jako manipulaci se svou osobností a takto ovlivňovaný volný čas je dismotivuje. Dospělí by se při práci s pubescenty měli starat především o nabídky určitých aktivit v jejich volném čase. Ještě citlivěji musí dospělí přistupovat k využívání volného času adolescentů, tedy ve věkovém období mezi 15. až 21. rokem života jedince, kdy výchova přechází do sebevýchovy. Adolescent stále více zodpovídá za své jednání, chování i za způsob, jakým tráví svůj volný čas, jakou si volí zábavu, odpočinek a za rozvoj své osobnosti. Obsah a způsoby trávení volného času adolescentů jsou obrazem jejich individuální společenské hodnoty v rámci hodnot daného společenského systému. V dospělosti je volný čas tráven individuálně, je určován samotnou osobností a společensko-ekonomickou situací jedince a dochází zde k jeho psychohygienickému zhodnocení. Z hlediska ontogenického má volný čas specifickou úlohu i ve věku stárnutí a stáří, v důchodovém věku. Úspěšné trávení volného času v séniu přispívá k pocitu životní pohody a výraznou měrou se podílí na psychohygienické kondici seniorů. (V. Spousta et al., 1997, s. 31, 32)

1.4.2 Problematika volného času v pedagogické psychologii

Pedagogická psychologie studuje psychologické otázky výchovy a vzdělávání ve školských i jiných výchovných zařízeních. Otázky volného času spadají v pedagogice pod oblast psychologie výchovy, ve vztahu k volnému času zde mluvíme o výchově ve volném čase, nebo o mimoškolní výchově. Z hlediska pedagogické psychologie dochází ve volném čase k formování osobnosti člověka. (V. Spousta et al., 1997, s. 33)

Volný čas dětí a mládeže nabízí mnoho výchovných možností, vedle odpočinku, zábavy a kompenzace jednostranných učebních činností zde jedinec poznává také různé druhy činností a oblastí života společnosti, které jsou důležité pro přípravu na jeho povolání i ostatní formy života společnosti. Dále pak ve volném čase těchto jedinců dochází k formování vědomostí, dovedností, schopností, zájmů volních i dalších rysů této oblasti. Z hlediska zájmových činností je nezbytné, aby se mladý člověk naučil využívat volný čas vhodným způsobem, k upevnění svého tělesného i duševního zdraví, k všestrannému, vnitřně bohatému životu a rozvíjel zde osobnost vlastní a přispíval i k rozvoji osobnosti svých vrstevníků. (V. Spousta et al., 1997, s. 33)

Z hlediska chování jedince ve volném čase se věnujeme jeho rozsahu, obsahu a struktuře. Rozsah je dán povinnostmi, kladenými na jedince s přihlédnutím na jeho věk, schopnosti, sociálně-ekonomickými a dalšími faktory. Volný čas se pro děti a mládež stává pozitivní, pokud má smysluplnou a vyhovující náplň, nedochází v něm k přetěžování dětí, není spojen s nudou a nemá převážně rekreační charakter. V demokratické společnosti pro činnosti ve volném čase v zásadě platí, že nesmějí mít protispolečenský charakter, nesmějí omezovat práva druhých a nedochází při nich k poškozování a ničení cizího ani veřejného majetku. Strukturou volného času rozumíme určitý rozvrh, kde se střídají povinnosti s odpočinkem a zábavou. Pravidly a zásadami toho střídání se zabývá psychohygienu. Pro strukturu volného času dětí a mládeže je dodržování psychohygienických pravidel důležité a nezbytné. Z tohoto pohledu v něm mají mít veškeré činnosti svou optimální časovou délku proto, aby měl volný čas relaxační charakter a nebyl prováděn silou vůle. (V. Spousta et al., 1997, s. 33, 34)

Hlavním psychologickým kritériem správného využívání volného času dětí a mládeže je rozvoj osobnosti. Optimální rozvoj osobnosti může být vymezován podle různých pedagogických, či filosofických východisek a podle nich pak formulován do výchovných cílů, kterými jsou fyzické a psychické zdraví, seberealizace, tvořivost sebekontrola a aktivní sociální přizpůsobení. (V. Spousta et al., 1997, s. 35)

1.4.3 Psychohygienu volného času a jeho patologie

Psychohygienu se problematice volnému času věnuje nejvíce ze všech psychologických disciplín, neboť jednou z hlavních funkcí volného času je relaxace a rekreace, témata kterými se psychohygienu zabývá. (V. Spousta et al., 1997, s. 35-36)

Psychohygienu můžeme vymezit jako „*psychologickou disciplínu, která integruje všechny poznatky společenských, přírodních a technických věd, které jsou použitelné v péči o člověka z hlediska jeho vnitřní psychické stability, aktivní adaptace na prostředí, optimální výkonnosti a prožitku vlastního smysluplného života.*“ (V. Spousta aj., 1996, s. 11)

Z psychologického hlediska by využívání volného času mělo mít takovou strukturu a náplň, která povede k rozvoji osobnosti člověka. Pro psychohygienu je pak volný čas prostorem, kde všechny činnosti v něm obsažené mají vést k rozvoji zdravé osobnosti, což je jejím hlavním cílem. Ve volném čase z hlediska zdravé osobnosti lze nejlépe aplikovat všechna opatření a postupy vedoucí k znovuzískání a upevnování zdraví, zde existují mnohé psychohygienické programy a relaxační techniky. Z pohledu psychohygieny je pro člověka volný čas pozitivní hodnotou jen tehdy, pokud je správně a konstruktivně využíván. Pokud však nedochází ve volném čase k jeho vhodnému naplňování, může to vést až k sociálně nežádoucímu chování jedince, ke zdravotně a psychologicky škodlivým aktivitám, kterými jsou alkoholismus, kouření, gamblerství, vandalismus, nežádoucí sexualita a další. (V. Spousta et al., 1997, s. 36-37)

Psychohygienu se také zabývá jevy, které brání správnému využívání volného času, nebo jeho hodnotu pro rozvoj osobnosti člověka omezují, zde mluvíme o **patologii volného času**. V patologii volného času se můžeme setkat se situací, kdy člověk není schopen odpočívat, sem řadíme workoholizmus, který eliminuje volný čas a jeho psychohygienické využívání. Psychohygienickou hodnotu činností ve volném čase snižuje také impulzivní aktivita jedince, která je charakteristická neklidem, překotností, nystematičností a vystupňovanou emocionalitou. Nedostatečná a špatná znalost psychohygienických pravidel často vede k neefektivnímu využívání volného času a dochází zde k tomu, že volný čas neplní funkce, které se od něj očekávají. Dalším problémem je, pokud se jedinec neumí ve volném čase orientovat, nedokáže ho správně využít, nudí se. Nuda je nepříjemný afektivní stav se zkráceným pohledem na prožívání volného času, spojený s napětím a s pocitem prázdna. Především ve volném čase se můžeme setkat s tzv. existenciální frustrací, kdy člověk pochybuje o své existenci, a neuspokojováním existenciální frustrace (myšlenky o prázdnotě a nesmyslnosti

vlastního života) může u jedince dojít až k depresivní neuróze. (V. Spousta aj., 1996, s. 14-15)

Jak již bylo uvedeno výše, hlavním cílem psychohygieny ve volném čase je rozvoj zdravé osobnosti. Pojmem zdraví „*nechápeme jako pouhou nepřítomnost nemoci (negativní pojetí zdraví), ale jako stálé usilování o tento stav ve smyslu definice zdraví, kterou podává Světová zdravotnická organizace: zdraví je stav plné tělesné, psychické a sociální pohody.*“ (V. Spousta aj., 1996, s. 11) Volný čas dětí a mládeže by právě z tohoto hlediska měl být aktivní, plně vědomou činností a ne pasivní a impulsivní, měl by být charakterizován vstřícností k lidem, k světu, snahou o sociální integraci a ne časem izolovanosti, měl by být časem s optimálním sebeprosazením, individuálními projevy a možnostmi plné reflexe. (V. Spousta et al., 1997, s. 37)

2 Výchova mimo vyučování

Výchova mimo vyučování je organizovaná výchovná činnost ve volném čase dětí a mládeže, na kterou působí různí činitelé a různé vlivy prostředí. Je zajišťována výchovnými institucemi, které plní její základní funkce (výchovnou, zdravotní a sociální) v různé míře podle svého charakteru a které se liší i svým obsahem činností a věkem vychovávaných. Ve výchově dětí a mládeže v době mimo vyučování je důležité, aby byl volný čas vhodně pedagogicky ovlivňován ze strany pedagoga, vychovatele. (J. Němec a kol., 2002, s. 20-21)

2.1 Činitelé působící na vývoj jedince

Každý jedinec se narodí s určitými vlohami a s příchodem na svět na něj začínají působit vlivy prostředí, které formují jeho osobnost, záměrné a cílevědomé působení na dítě nazýváme výchovou. Ve výchově se z hlediska potřeb společnosti očekává kladné a žádoucí formování rysů osobnosti. Zásadní roli ve výchově dětí hraje **rodina**. (J. Pávková a kol., 1999, s. 35).

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy.“ (B. Hofbauer, 2004, s. 56)

Rodina mimo výchovy začíná se vzděláváním jedince a dává mu základy hodnotové orientace, rozvíjí mezilidské vztahy, vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu. (B. Hofbauer, 2004, s. 56)

Výchovné působení rodiny s narůstajícím věkem dítěte doplňuje předškolní zařízení a škola. Výchovou ve volném čase se spolu s rodinou věnují instituce a další subjekty pro výchovu mimo vyučování, které se snaží zapojit rodiče a jiné dospělé do vzájemné spolupráce, což může přispět i ke zkvalitnění výchovy v rodině. (J. Pávková a kol., 1999, s. 35)

Vrstevnická skupina je první neformální sociální skupinou pro sdružování dětí a mládeže a zejména v adolescenci má v oblasti výchovy důležitou a nezastupitelnou funkci. Vrstevnické skupiny vznikají z počátku v místě bydliště a později zvětšují svůj dosah působení. Sdružují se v nich jedinci zhruba stejného věku, téhož pohlaví, sociálního statusu a obdobných zájmů. Patřit do vrstevnické skupiny znamená mít zázemí, být chráněn a kompenzaci případné sociální a citové deprivace. Pomáhá k socializaci a k osvojování pozitivních hodnot jedince, avšak některé vrstevnické skupiny představují rizikové prostředí spojené s řadou patosociálních jevů, kde dochází k delikventnímu a antisociálnímu chování, sem řadíme bandy, gangy, extrémistické

skupiny apod. Kladně zaměřené vrstevnické skupiny se věnují hrám, soutěžím, sportu, zábavě, výletům a umožňují svým členům vzájemnou komunikaci. Postrádají pevnou organizační strukturu, mají různý stupeň i délku soudržnosti, přesto však mohou podněcovat trvalé vzpomínky, intenzivní zážitky a hlubší osobní vztahy. Svým členům pomáhají v době, která je specifická individualizací volnočasového života, přijímat a realizovat hodnoty, osvojovat si způsoby samostatného jednání a k vytříbení svých zájmů. Vrstevnické skupiny mají v životě dětí a mládeže důležitý výchovný potenciál. (B. Hofbauer, 2004, s. 99)

Média, massmédiá a informační technologie umožňují ovlivňování jedince i velkých skupin lidí najednou a v posledních letech i jejich aktivní zapojení do komunikace. Vedle tradičních tištěných médií (knihy, časopisy), médií zaměřených na akustické, nebo obrazové zpracování (rozhlas, film, televize), se v posledních letech rozšířil vliv, význam i dosah médií spjatých s elektronickými technologiemi (mobilní telefony, počítače, internet). Tyto formy komunikace se staly nezbytnou součástí denního života a především volného času, kterým prostupují na všech úrovních, od individuální po celospolečenskou, od místní až po celosvětovou a všechna tato prostředí pomáhají spojovat. Mladý člověk se s médii denně setkává už od předškolního věku, dále pak ve škole, rodině a volném čase. Touto novou formou komunikace děti a mladí lidé získávají informace o svých vrstevnících i světě dospělých, rozvíjejí svoje zájmy, inspirují se novými způsoby oddechu a zábavy a v některých případech se na mediální tvorbě i sami podílejí. Zde se vytvořila nová a významná oblast zájmové činnosti, která se bude v budoucnu dále rozvíjet. Média ve volném čase dětí a mládeže působí na tyto jedince také negativně samotnou závislostí na nich, absencí pohybových i uměleckých činností, propagací násilí, pornografie a dalšími nežádoucími jevy. (B. Hofbauer, 2004, s. 128, 129)

Významnými činiteli ve vývoji jedince jsou lidská **aktivita**, snahy člověka a jeho úsilí. Člověk není pouhým pasivním produktem, ale svojí aktivitou může usměrňovat, koordinovat, pozitivně rozvíjet, nebo potlačovat nežádoucí vlivy ve svém ontogenickém vývoji. (J. Pávková a kol., 1999, s. 37)

Aby děti a mládež pozitivně realizovaly svůj volný čas, je nutné pro ně vytvářet dostatek zajímavých nabídek, odstraňovat nezáměr a naučit je těchto možností využívat a učit je na činnostech se aktivně podílet, spoléhat samy na sebe, učit je „být“. (B. Hofbauer, 2004, s. 46)

2.2 Pojem výchova mimo vyučování, pedagogika volného času

Pojem **výchova mimo vyučování**, dříve označována jako výchova mimotřídní později jako výchova mimoškolní, můžeme vymezit takto: výchova probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování, je institucionálně zajištěna a uskutečňuje se převážně ve volném čase. Vedle pojmu výchova mimo vyučování se užívá i termín **pedagogika volného času**. Jsou to dva různé pojmy, které však k sobě mají hodně blízko. Výchova mimo vyučování označuje jednu oblast výchovy, kam patří i příprava do školy a upevňování kulturních a hygienických návyků. V případě pedagogiky volného času se jedná o vědní obor, zabývající se teoretickými i praktickými aspekty ve volném čase. Důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání v souvislosti se zájmy člověka. Tato oblast výchovy plní funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. (J. Pávková a kol., 1999, s. 39, 40)

Pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže a jejich výchova mimo vyučování dává příležitost vést jedince k smysluplnému a hodnotnému využívání volného času i jeho zájmů, uspokojovat a také kultivovat lidské potřeby, rozvíjet jeho jedinečné schopnosti a kladné morální vlastnosti. Důležitá z hlediska volného času je i psychohygiena, neboť správná relaxace a rekreace se odráží ve studijních i pracovních výkonech jedince. (J. Němec a kol., 2002, s. 21)

Pedagog pracující s dětmi a mládeží mimo vyučování musí umět vytvořit bezpečné prostředí s příjemnou a tvořivou atmosférou. Musí brát na zřetel individuální potřeby, zájmy a specifické potřeby jedince. Je žádoucí, aby měl zájem o děti jako o individuality, dokázal je motivovat, podporoval jejich činnost a tvořivost. Jeho nezbytným předpokladem musí být komunikativnost, odbornost a kladný vztah k dětem. (J. Pávková a kol., 1999, s. 39, 40)

2.3 Funkce výchovy mimo vyučování

Výchovu mimo vyučování zajišťují rodiny, různá školská zařízení, instituce, organizace, nadace, hnutí a další subjekty, které plní v různé míře a podle svého charakteru funkci výchovnou, zdravotní a sociální, funkce specifické pro tuto oblast výchovy dětí a mládeže. (J. Pávková a kol., 1999, s. 39, 40)

Ve výchově mimo vyučování je kladen obzvlášť velký důraz na plnění **výchovně-vzdělávací funkce**. Jednotlivé instituce pracující s dětmi a mládeží v jejich volném čase se u těchto jedinců podílejí na rozvíjení schopností, usměrňují a uspokojují jejich

potřeby a zájmy, formují kladné postoje a vlastnosti. Pestrost a atraktivita činností je pro děti motivací k hodnotnému využívání volného času, k rozvoji a získávání nových vědomostí, dovedností, návyků. Úspěchy zde znamenají uspokojení, seberealizaci a přiměřené sebehodnocení. Získáváním zkušeností a praktických dovedností dochází u mladé generace k vlastnímu pohledu na život a na svět. (J. Pávková a kol., 1999, s. 42)

Instituce pro výchovu mimo vyučování plní svou **zdravotní funkci** u dětí a mládeže především správným rozvržením režimu dne (střídáním duševní a tělesné činnosti, práce a odpočinku, organizovaných a spontánních činností) a tím podporuje jejich zdravý tělesný i duševní vývoj. Pro zdravý vývoj dětí je nezbytné dlouhé sezení při vyučování ve škole kompenzovat ve volném čase sportovními i tělovýchovnými činnostmi a pohybem na čerstvém vzduchu. Ke správné životosprávě patří bezesporu i racionální výživa a dodržování hygieny. Příjemné prostředí, radost a uspokojení ze zájmových činností a oblíbený kolektiv, tím přispívá institucionální výchova mimo vyučování ke zdravému duševnímu vývoji dětí a mládeže. Dodržování zásad bezpečnosti, patřičný prostor k činnosti, esteticky působící a hygienicky nezávadné prostředí jsou nezbytné zásady a podmínky zdravého duševního vývoje dětí a mládeže v institucionálním prostředí. (J. Pávková a kol., 1999, s. 42)

Výchovné instituce mají v době mimo vyučování velmi důležitou **sociální funkci** a to v péči o děti v době, kdy trvale nahrazují rodinu, nebo když jsou rodiče v zaměstnání, či mají-li jiné povinnosti. Dále tyto instituce vyrovnávají rozdíly mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami v rodinách, z méně podnětného, nebo konfliktního prostředí. Svou prací utvářejí žádoucí a plnohodnotné sociální vztahy. (J. Pávková a kol., 1999, s. 42, 43)

2.4 Školská zařízení a vybrané subjekty pečující o volný čas dětí a mládeže

V této kapitole se věnujeme nejčastěji a nejvíce navštěvovaným zařízením pro výchovu dětí a mládeže ve volném čase a konkretizujeme jejich funkce a náplň činnosti.

2.4.1 Školská zařízení pro výchovu mimo vyučování

Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi mladšího školního věku, převážně pak na žáky nižších ročníků prvního stupně základních škol. Tato školská zařízení zajišťují potřebnou základní péči, výchovu a dohled menším dětem v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání a to i v období prázdnin. Oproti tomu se sociální funkce **školních klubů**,

kteře jsou určeny žákům 6.-9. ročníků, poněkud vytrácí a docházka žáků do těchto zařízení je postavena na principu dobrovolnosti, jelikož pubescenti jsou více soběstační, mají více povinností určených rodiči a více možností využívat volný čas mimo školu samostatně. Nabídka činností ve školním klubu by měla být natolik pestrá, aby si zde každý mohl vybrat činnost dle vlastního přání. Školní družiny a školní kluby svou činností nepřímo navazují na vyučování ve škole, toto však nikterak nenahrazují. Rozvrh činností musí vyhovovat požadavkům duševní hygieny, potřebám a zájmům žáků, respektovat jejich věkové zvláštnosti a vytvářet podmínky pro naplňování výchovných cílů pedagogů. Školní družiny a školní kluby zabezpečují a uskutečňují činnosti zájmové, odpočinkové, rekreační, sebeobslužné, veřejně prospěšné a mohou částečně připravovat žáky na vyučování. (J. Pávková a kol., 1999, s. 117-121)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže, kam řadíme domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností (dále jen DDM) jsou školská „zařízení, která se zaměřují především na realizaci specializovaných zájmových činností pod pedagogickým vedením. Organizují pravidelnou zájmovou činnost, která je rozdělena do pěti oblastí: společenských věd, přírodních věd, estetické výchovy, techniky, tělovýchovy a sportu. Každé oddělení má zájmové kroužky, kluby, soubory atd. Dále organizuje příležitostnou zájmovou činnost ve formě soutěží, zábav, prázdninových akcí, táborů, lyžařských zájezdů a dalších krátkodobých akcí.“ (J. Němec a kol., 2002, s. 22) DDM pracují celoročně, o sobotách, nedělích i o prázdninách. Nabízené volnočasové aktivity DDM jsou určeny dětem předškolního a školního věku, mládeži, i jejich rodičům. Mimo rekreační a výchovně-vzdělávací funkce plní DDM úkoly v sociální prevenci a v protidrogové politice, pracují s ohroženými sociálními skupinami a úspěšně integrují handicapované děti ve vybraných zájmových činnostech. (J. Pávková a kol., 1999, s. 131-132)

Domovy mládeže (dále jen DM) jsou školská zařízení, která poskytují středoškolské mládeži ubytování, stravování i kvalifikované výchovné působení a jsou součástí střední školy, nebo jako samostatné DM slouží studentům více škol. Žáci přecházejí ze základních škol na střední školy, což znamená nejen odlišnosti ve výuce, ale i ve využívání volného času. Nové sociální prostředí, kdy vliv rodiny u středoškolské mládeže přechází na vliv vrstevnické skupiny, se kterou se setkávají nejen při vyučování, ale i v prostředí DM, klade zvýšené nároky na psychiku těchto respondentů. Odlišné studijní návyky, jiný denní režim i nové sociální vztahy a prostředí této věkové skupině usnadňují výchovně- vzdělávací činnosti a nabídka volnočasových aktivit DM.

Z výše uvedených hledisek vyplývá, že vychovatel DM by měl mimo funkci pedagoga, svým způsobem zastávat i funkci rodiče a staršího kamaráda-rádce, aby tak docházelo ke kladnému rozvoji osobnosti. DM by měli pro tuto věkovou skupinu, u níž je specifická široká škála často ustálených zájmů, nabízet prostor pro jejich realizaci a pokud není možné tyto zájmy v DM rozvíjet, mají umožňovat žákům tyto plně rozvíjet jejich účastí v organizovaných činnostech, které nabízejí další subjekty pracující s mládeží v jejich volném čase. (J. Pávková a kol., 1999, s. 133-138)

Dětské domovy jsou nejrozšířenějším typem náhradní ústavní výchovy v České republice. Jsou zde umístovány děti do 18 let věku z disfunkčních rodin, u kterých nedošlo k poruchám chování, dále děti osiřelé, jenž nemohou být osvojeny či svěřeny do pěstounské péče, nebo děti rodičů dlouhodobě nemocných. Mimo sebeobslužných činností, přípravě na vyučování i na budoucí povolání mají dětské domovy podstatný význam i v rozvoji dítěte v činnostech v jeho volném čase. Podobně jako u DM nabízejí dětské domovy širokou škálu zájmových činností jak samy, tak prostřednictvím dalších subjektů. (J. Němec a kol., 2002, s. 22)

Základní umělecké školy (ZUŠ) a jazykové školy rozšiřují vědomosti a dovednosti ve volném čase a jsou určeny převážně dětem a mládeži se specifickými schopnostmi a zájmy v oblasti estetické. V ZUŠ probíhá výuka převážně v oboru hudebním, literárně dramatickém, výtvarném a tanečním v době mimo vyučování a na základě dobrovolnosti. Jazykové školy vznikají při základních, nebo středních školách, či působí samostatně při výuce cizích jazyků a připravují žáky na následné studium na středních či vysokých školách. (J. Pávková a kol., 1999, s. 152), (J. Němec a kol., 2002, s. 22)

2.4.2 Další subjekty nabízející náplň pro volný čas dětí a mládeže

Junák – český skaut, z.s. je součástí celosvětového skautského hnutí založeného na základě myšlenek Roberta Baden-Powella v Anglii na začátku 20. století. Skauting je v současnosti rozšířen takřka po celém světě a má okolo 40 miliónů členů. Skautské hnutí je organizačně rozděleno na chlapecký skauting (sdružuje okolo 16 miliónů skautů a skautek), dívčí skauting (sdružuje okolo 9 miliónů skautek) a skauting pro dospělé. *„Posláním hnutí je podporovat rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností. Cílem je připravenost jedince plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství.“* (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Skauting>)

Skauting v českých zemích je spojován s A. B. Svojsíkem, který v roce 1914 zakládá skautskou organizaci Junák jako největší českou skautskou organizaci, která sdružuje přes 53 tisíc členů (30 tisíc dětí) a je největší mládežnickou organizací v České republice. (<http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/fakta-cisla>)

Pionýr je jedním z největších občanských sdružení pro volnočasové aktivity dětí a mládeže v České republice, které vzniklo po listopadu 1989 a nenavazuje tak na levicově orientovanou a zaniknuvší Pionýrskou organizaci Socialistického svazu mládeže (SSM). Pionýr se v současnosti vymezuje jako samostatné, nezávislé a demokratické sdružení, zabývající se osvětou, charitativní a kulturně výchovnou činností, které celoročně uspokojuje zájmy svých členů, dětí, mládeže i dospělých. Činnost tohoto sdružení je soustředěna na členy sdružení, avšak pořádáním příležitostných aktivit přispívají k využívání volného času široké veřejnosti. „*Cílem výchovy je vést své členy k aktivnímu občanství a kladným morálním hodnotám prostřednictvím programů především v oblasti sociální, kulturní a sportovní.*“ (J. Němec a kol., 2002, s. 36)

Česká tábornická unie (ČTU) jako organizace volně sdružuje děti, mládež a dospělé na základě společného zájmu o tábornictví v klubech a trampských osadách. Hlavním cílem je aktivní ochrana přírody, její poznávání a samotný život v přírodě, dále rozvoj tábornických dovedností a sportovního vyžití v přírodě. Kromě pravidelné činnosti v oddílech a trampských osadách pořádá ČTU také speciální letní a zimní tábornické školy se zaměřením na jezdeckví, vodáctví, horolezectví, potápěčství, lyžařské disciplíny a ochranu přírody. Dále pořádá hudební festivaly, žánrové výstavy, sportovní utkání a turnaje od oblastní až po celostátní úroveň. (J. Němec a kol., 2002, s. 34)

Sokol - Česká obec sokolská (ČOS) je nejstarší a nejvýznamnější organizací v České republice vzniklou v roce 1862 v období národního obrození. Zakladatelem první sokolské jednoty v naší zemi byl Dr. Miroslav Tyrš, který za hlavní cíl organizace považoval „*výchovu člověka dokonalého po stránce tělesné i duševní, který se stane základem silného, zdravého a mravného národního celku*“ (J. Němec a kol., 2002, s. 41) Největšího rozmachu dosahuje Sokol po vzniku Československa v období před druhou světovou válkou, kdy čítá okolo 750 tisíc členů a stává se významnou a uznávanou součástí společenského i politického života. Sokol se stal dobře organizovanou a majetnou organizací vlastníci tělocvičny (sokolovny), cvičiště, plovárny, ubytovny, letní tábory, ozdravovny, čítárny, knihovny, kina a mimo jiné i různé sociální fondy a vlastní úrazové pojištění. (J. Němec a kol., 2002, s. 41)

Sokol byl ve své činnosti omezen dvěma světovými válkami a totalitním režimem byl reorganizován a posléze zrušen na dobu bezmála 40 let. Jeho činnost však pokračovala v zahraničí, v komunitách krajanů, kteří spolu s žijícími pamětníky v Československu jeho činnost v roce 1990 v rodné zemi obnovili. Po jeho znovuoobnovení a vrácení majetku organizaci však Sokol vlivem nových společenských a politických podmínek nedosahuje takového postavení, jako ve třicátých letech dvacátého století, přesto čítá téměř 190 000 členů. V současnosti modernizuje svůj program a podporuje sportovce ve zhruba šedesáti desítkách sportů, které jsou zde organizovány. V mnoha odvětvích sportu, jako je např. atletika, gymnastika, házená, basketbal, judo a akrobatický rokenrol, dosahují sokolští sportovci ligové i reprezentační úrovně s tituly mistrů světa. *„Nejpočetnější složkou ČOS je odbor sokolské všestrannosti, ve kterém se vytváří program pohybových aktivit a rekreačních sportů pro všechny lidi, včetně zdravotně postižených.“* ([http://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_\(spolek\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_(spolek)))

Brontosaurus (Hnutí Brontosaurus) je nezávislé a nepolitické hnutí dětí a mládeže založené v roce 1974 zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí. Jeho hlavní náplní činnosti ve volném čase jsou lesní brigády, čištění vodních toků a zdrojů, údržba luk a parků, úprava turistických stezek, opravy kulturních a historických památek a ekologická výchova. Hnutí Brontosaurus také pořádá a připravuje letní tábory, originální hry a sportovní soutěže v přírodě, besedy a konference se zaměřením na životní prostředí. (J. Němec a kol., 2002, s. 37)

Young Mens Christian Association (YMCA) vzniká v roce 1844 v Anglii, na našem území působí od dvacátých let dvacátého století a je tak nejstarší celosvětovou křesťanskou organizací mládeže, kde však předpokladem pro členství není náboženské vyznání, či příslušnost k církvi. K hlavním cílům organizace patří zlepšování sociálních a hospodářských životních podmínek mládeže, její sjednocování v duchu křesťanského pojetí života a světoobčanství. Dále rozvíjí charitativní činnost a vytváří podmínky pro volnočasové aktivity budováním sportovišť, ubytovacích zařízení, zřizováním kluboven, knihoven, studoven a pořádáním víkendových setkání i letních táborů. (J. Němec a kol., 2002, s. 39)

3 Období dospívání

Kapitola se zabývá věkovými zvláštnostmi a proměnami vývoje dětí a mládeže v období puberty a adolescence, tedy věkovým obdobím respondentů, kteří tvoří výzkumný vzorek této bakalářské práce. Tato vývojová charakteristika mladého člověka se promítá i do způsobu trávení volného času i jeho zájmů.

Období dospívání dělíme na fázi puberty a adolescence, období přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Dospívající jedinec se musí podřídít normám chování dospělé společnosti, měl by se stát nezávislým na svých rodičích, měl by se přizpůsobovat svým vrstevníkům, vytvářet heterosexuální vztahy i vlastní filosofii života a volit si budoucí povolání. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 101)

Dospívání je obdobím velkých fyzických, sociálních a psychických změn i období rozkolísanosti a konfliktnosti. Rychlost dospívání je různá nejen mezi chlapci a dívkami, ale také u téhož pohlaví, proto se u stejně starých dětí setkáváme s různou fyzickou i psychickou vyspělostí. V posledních desítkách let u dospívajících dochází k tzv. sekulární akceleraci, fyzické změny se projevují v dřívějším věku, růst i vývoj děti se zrychlil, narůstá hmotnost i výška. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 101)

Tato kapitola přibližuje, čím vším mladý člověk v této životní etapě prochází. Pochopení a seznámení se změnami v proporcích těla i struktuře psychiky může napomoci rodičům, pedagogům i subjektům nabízející volnočasové aktivity tyto aktivity přizpůsobit potřebám a zájmům dospívajících, tím tak eliminovat negativní jevy a přispívat tak i k jejich zdravému vývoji.

3.1 Období pubescence (prepuberta a puberta)

Vývojové období pubescence můžeme rozdělit na fázi prepuberty a vlastní puberty. Prepuberta nastupuje u děvčat okolo 10 let věku, u chlapců v 11 letech. Puberta začíná ve 12,5 letech u dívek a ve 13 letech u chlapců. Obecně je u dívek období pubescence kratší a uzavřenější, kdežto u chlapců jde o delší a difúznější vývojový proces s většími výchovnými problémy v rodině, ve škole i mimoškolní výchově. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 102) „*Puberta (někdy též dospívání, zrání, dozrávání, maturace) je významné období velkých růstových, morfologických, fyziologických a psychických změn, jejichž výsledkem je přeměna dítěte v dospělého člověka.*“ (J. Machová, 1994, s. 233)

Podle J. Machové (1994, s. 233-236) je puberta vyvolána zvýšeným vylučováním gonadotropních hormonů hypofýzy, které ovlivňují dozrávání a aktivitu pohlavních

žláz. Pohlavní žlázy začínají vylučovat pohlavní hormony specifické pro dané pohlaví a díky tomu dochází k rozvoji a zrání vnějších i vnitřních pohlavních orgánů, k rozvoji sekundárních pohlavních znaků, k růstové akceleraci a později k zastavení růstu.

3.1.1 Charakteristika období prepuberty

Prepuberta začíná zrychlením růstu. Pravidelné růstové tempo v předcházejících letech, kdy roční přírůstek výšky jedince činil 5 cm, vzrostl u dívek na 6 cm a u chlapců na 7 cm, není ovšem výjimkou roční přírůstek o 12 až 20 cm a to bez ohledu na pohlaví. V tomto vývojovém období se zvyšováním produkce pohlavních hormonů objevují a vyvíjejí druhotné pohlavní znaky, kam patří pubické, axiální a tělesné ochlupení, růst vousů a hrtanu (hlasová mutace) a vývoj prsů (mléčných žláz). (J. Machová, 1994, s. 235)

Na chování prepubescenta vlivem změn v hormonální činnosti má vliv i sexuální pud, který je nerovnoměrný a intenzivní a to zejména u chlapců, u kterých se jeho působení hůře potlačuje. Sexualita je u chlapců zaměřena převážně na autoerotiku, kde dochází k uvolnění sexuálního pudu, dívky toto působení zvládají lépe a přetvářejí ho do jiných aktivit. Biologicky je toto období zakončeno u dívek první menstruací a u chlapců prvními ranními polucemi. V prepubertě současně dochází i k psychickému rozvoji, který je z počátku oproti somatickému vývoji pomalejší, což vnímáme u těchto respondentů v přechodných projevech typických pro toto vývojové období, se kterými se seznámíme níže. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 102)

Motorický vývoj: Zrychlený růst zhoršuje fyzickou výkonnost, která se projevuje siláckými, ale krátkodobými fyzickými aktivitami, rychlou únavou, pomalostí či lenivostí. V hrubé motorice je zvláště u chlapců typická neobratnost a nekoordinovanost pohybů (klátivost), což se projevuje zvláště při sportovních aktivitách v tělesné výchově či sportovních kroužcích. Správný pedagog by tyto projevy klátivosti měl posuzovat jako vzniklou vývojovou zvláštnost tohoto období, která bývá přechodnou a podle tohoto by měl respondenta či jeho výkony hodnotit. V jemné motorice se zhoršuje grafický projev. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 102)

Kognitivní vývoj: „*V percepci se na jedné straně zdokonaluje a zpřesňuje diskriminace podnětů, na druhé straně se přechodně zhoršuje percepční výkonnost, neboť vlivem emoční lability a zvýšené nepozornosti se může zhoršit registrace podnětů.*“ (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 103)

V prepubertě vzrůstá význam fantazie, jenž se projevuje jako denní snění, v němž se jedinec vnímá jako ideál vlastních kvalit a dovedností. Přemíra fantazie, denního snění však může zhoršovat motivaci k učení, k plnění stávajících povinností, což může mít za následek zhoršení prospěchu. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 103)

V myšlení je pro prepubertu typický počátek abstraktního myšlení, tedy přechod od konkrétních k formálním operacím, kdy dospívající má schopnost usuzovat hypoteticky a dokáže vyvozovat logické závěry. Zde dochází i k rozvoji logické paměti, tedy k ústupu od klasického memorování textů k pochopení jeho souvislostí. Pro dívky je typická zdatnost ve verbálních projevech a jazykovém vzdělávání, kdežto chlapci více vynikají v řešení početních a prostorových úkolů. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 104)

Citový vývoj: V prepubertě se výrazně projevují změny v chování, je zde patrná rozmanitost citů, kdy dochází k intenzivním reakcím vzteku, smíchu i smutku. Jedinec může být na jedné straně přecitlivělý, na straně druhé však necitelný až hrubý, čímž může skrývat skutečné emoční rozpoložení. Složitá je tato kolísavost emočního ladění i pro samotného vychovatele, který se u dospívajícího s touto reakcí na stejně vzniklou situaci v dřívější době nesetkal. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 104) „*Pro rodiče i pedagogické pracovníky je jednoznačným (byť velice někdy těžkým) úkolem převést s velkým pochopením mládež pokud možno bez větších problémů tímto obdobím hormonálního i psychického rozladění. Je třeba přiznat, že mládež může mít také v řadě případů pravdu, i když ji mnohdy neumí dát najevo vhodným způsobem.*“ (V. Hajn, 2001, s. 49)

Proměna citů k vlastní osobě je v prepubertě dána změnou její vlastní fyziognomie. U prepubescentů dochází k introverzi, zaměřují se více na sebe, na probíhající tělesné změny, čímž u nich dochází k sentimentalitě, nespokojenosti se sebou samými a následně i ke snížení pocitu sebedůvěry. Dospívající jsou velice citliví na jakoukoliv kritiku fyzického vzhledu, neboť právě v tomto období je pro ně vlastním vzhled, to jak vypadají, velice důležité. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 104, 105)

Sociální vývoj: Prepubertu označují někteří autoři jako sociální vakuum, kdy dospívající nejsou již dětmi díky svému fyzickému vzhledu, ale také nejsou ještě dospělými, pro své infantilní chování. V tomto vývojovém období je typické osamostatňování se od rodiny a častější je navazování kontaktů se svými vrstevníky, podle společného zájmu ve volném čase. Kontakty mezi chlapci a děvčaty v prepubertě jsou sporadické, vytvářejí se čistě chlapecké a dívčí skupiny, jelikož dívky jsou

vývojově vyspělejší a kontaktují spíše starší, dospělé chlapce. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 105)

3.1.2 Charakteristika období puberty

Nepoměr mezi somatickým a psychickým vývojem se v tomto období začíná vyrovnávat, dochází zde ke zpomalování fyzického růstu a rozvoji psychických funkcí. Tvar těla nabývá dospělé podoby, mohutní svalstvo, rostou vnitřní orgány, oproti tomu růst končetin se zpomaluje. V pubertě dosahují jedinci fyziologické pohlavní dospělosti a na konci tohoto období s nástupem adolescence i plné reprodukční schopnosti. Obecně je puberta vnímána jako období krizí a vzpurnosti, které s sebou bezpodmínečně musí přinášet i konflikty s dospělými. Problematické chování, výkyvy nálad a emoční nestabilita však nemusí být příčinou vážnějších konfliktů mezi pubescenty a dospělými, pokud dospělí budou akceptovat individuálnost dospívajících, nebudou je ponižovat a dokážou k nim přistupovat se vstřícností a porozuměním. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 105, 106)

Motorický vývoj: V pubertě dochází ke zlepšení a stabilizaci fyzické výkonnosti. U chlapců se v hrubé motorice synchronizuje koordinace pohybů, vytrácí se klátivost a neohrabanost, kdežto u dívek je soulad pohybů výrazně kvalitnější a mohou dosahovat špičkových sportovních výkonů. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 106) „*Hrubá motorika se obohacuje při provozování pohybových kolektivních her (zejména míčových her). Vývoj jemné motoriky vrcholí automatizací pohybů při psaní a vytváří se vlastní charakteristický rukopis.*“ (J. Machová, 1994, s. 229)

Kognitivní vývoj: „*Percepční diskriminace se precizuje, i když přechodně a v závislosti na situaci dochází krátkodobě ke zhoršení percepční kapacity.*“ (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 106) S tímto jevem se můžeme setkat v období puberty zvláště u chlapců při zpěvu, kdy mají potíže s reprodukcí tónů, nejedná se však o sluchovou diskriminaci, ale o změnu kvality hlasu spojenou s jeho mutací. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 106)

U pubescentů dochází k rozvoji logického myšlení a podle členění etap duševního vývoje J. Piageta nastává období formálních operací. Zdokonaluje se abstraktní myšlení, které se projevuje uvolňováním vázanosti na konkrétní realitu, či prožitou budoucnost. Pubescenti se více zaměřují na vlastní budoucnost, jsou plni ideálů o svém budoucím životě a kladou si cíle, čeho by chtěli dosáhnout. Myšlení prepubescentů a pubescentů se liší v pohledu na svět v tom, že mladší děti poznávají, jaký svět je,

kdežto dospívající uvažují o tom, jaký by svět měl nebo mohl být. Myšlení pubescentů se vyznačuje odlišným názorem od dospělých, kritičností, radikalismem. Dospívající mají sklon k polemice a neakceptují kompromis. (R. Skorunková, 2007, s. 49)

Citový vývoj: Citová rozkolísanost v pubertě není tak výrazná jako v prepubertě a u většiny dospívajících se projevuje více pozitivního ladění. Emoční ladění se v tomto období projevuje zejména v sociálních vztazích. Pubescent se citově odpoutává od rodičů, vznikají pevnější kamarádské vztahy a ve stavu k opačnému pohlaví dochází k vzájemnému sblížení, k první zamilovanosti. V sebecitech se u pubescenta projevuje buďto sebekritika k vlastní osobě, kdy pochybuje o svých kvalitách, nebo se ve vnímání sebe sama naopak může projevat pocit osobní jedinečnosti, který vede k sebeobdivování až k narcizmu. Pro dospívání je typický rozvoj vyšších citů noetických, estetických, morálních a akceptace mravních hodnot vlastní rodiny i celé společnosti. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 109)

Sociální vývoj: Pro období puberty je z hlediska sociálního vývoje typická snaha po nezávislosti, samostatném rozhodování, uplatnění vlastního názoru a názorové odlišnosti od dospělých. Touha po odlišnosti od svých vychovatelů se v tomto období projevuje nejen v názorech, ale i v chování a ve stylu oblékání, kdy je preferována neupravenost a nedbalost. Svou nezávislost a pocit vlastní dospělosti demonstrují nápodobou některého chování, dle nich příznačného pro dospělost a začínají kouřit, pít alkohol a v nemíře používají vulgarismy. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 109)

Pubescent navazuje nové kontakty, má tendence ke sdružování a mezi vrstevníky vznikají nové skupiny, zájmové útvary. Pro vrstevnickou skupinu je charakteristická konformita v názorech, chování i oblékání. Vrstevnická skupina má v období puberty značný vliv v dozrání osobnosti jedince, neboť posiluje jeho sebepojetí a sebevědomí. Význam nově vzniklé skupiny jedinců, však nesmí být dospívajícím přeceňován až idealizován, aby nedošlo k úplnému přimknutí k této skupině a ztrátě komunikace s jinými sociálními skupinami. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 109)

3.2 Období adolescence

R. Skorunková (2007, s. 52) označuje adolescenci jako období přípravy na dospělost, tedy přechodné období mezi dětstvím a dospělostí, kde dosažení dospělosti je ovlivněno především společenskými a kulturními požadavky dané společností.

Adolescence, jako druhá etapa dospívání, trvá přibližně od 15 do 20 - 22 let. „*Počátek je spojován s plnou reprodukční zralostí, v jejím průběhu se obvykle ukončuje tělesný*

růst. Pro ukončení adolescence biologická kritéria již takovou váhu nemají – důležitější jsou kritéria psychologická (dosažení osobní autonomie), případně sociologická (role dospělého) a pedagogická (ukončení vzdělávání a získání profesionální kvalifikace).“ (P. Macek, 1999, s. 11-12)

V adolescenci je dosaženo pohlavní dospělosti a dochází zde obvykle k prvnímu pohlavnímu styku. V tomto období se mění osobnost i společenská pozice dospívajícího. Důležitým mezníkem k přechodu do dospělosti je ukončení profesní přípravy a následná ekonomická nezávislost, spojená s nástupem do zaměstnání, která se však oddaluje u adolescentů studujících na vysokých školách. Dalším statutem dospělého je dosažení plnoletosti v 18 letech se svobodou pro své rozhodování, ale současně s právní odpovědností za své jednání. (M. Vágnerová, 2005, s. 324-325)

„Hlavní vývojový úkol adolescenta je vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společnosti, postupně se stát nezávislým na rodičovské autoritě a vytvářet heterosexuální vztahy.“ (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 111)

Tělesný vývoj: U dívek jsou v adolescenci roční přírůstky výšky malé a růst se zastavuje v 16 letech. Chlapci v tomto období vyrostou každým rokem o více jak 2 cm, jejich růst je ukončen přibližně v 18 letech, kdy u nich celková výška postavy bývá o 12cm větší než výška žen. Vlastní vzhled, často i tělesná výška, bývá pro adolescenta v tomto období významným faktorem a každá jeho odchylka od normy může mít za následek těžké psychické poruchy. (J. Machová, 1994, s. 229, 231)

V adolescenci je pohybová koordinace a fyzická výkonnost na vysoké úrovni, což se u dospívajících může projevit v dosahování kvalitních sportovních výkonů. Intenzivní naléhavost sexuálního pudu u chlapců je příčinou úspěchu v krátkodobějších a zátěžově intenzivnějších aktivitách, které jim slouží k uvolnění nahromaděné energie. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 114)

Kognitivní vývoj: Styl myšlení pubescentů a adolescentů je prakticky neměnný. Adolescent má formální operace již zafixované, umí je lépe používat, jejich zdokonalení nastává na základě cvičení a získáváním stále větších zkušeností, mluvíme zde o flexibilitě a schopnosti používání nových způsobů řešení. (M. Vágnerová, 2005, s. 338)

V řešení situací je adolescent radikální a nekompromisní zvláště ve střetu s dospělými. S odvahou a bez zábran až na hraně rizika řeší nové situace, k čemuž ho vede touha po samostatnosti a nezávislosti. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 114, 115)

Myšlení adolescenta je introspektivní, uvažuje o sobě samém, stává se analytickým a sebekritickým. Tato změna směru myšlení je určitým odcizením, které se projevuje lhostejností vůči okolí, toto vnímání sebe sama v adolescenci je nezbytné pro soudržnost a stálost psychických funkcí i vlastností a scelení částí psychiky do dynamického celku. Adolescent získává faktické znalosti o světě, zvládá akademické dovednosti a přípravu na budoucí povolání, pokud k tomu má přijatelné emoční a sociální podmínky. (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 115)

Novým směrem myšlení v kognitivním vývoji adolescenta je systematizace poznatků, kdy „zjišťuje vztahy a souvislosti mezi nimi, poznává nové obory a je schopen získat v nich širokou pojmovou znalost.“ (J. Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 115)

Emocionalita: Ve střední a pozdní adolescenci dochází ke stabilizaci emočního prožívání, odeznívání náladovosti a citové lability. Svůj význam mají v adolescenci city a emoce spadající do erotické sféry života, dále pak mravní a estetické cítění. Toto období adolescence, kdy vysněné představy a ideály se střetávají s realitou všedního dne můžeme označit jako „období vystřízlivění.“ (P. Macek, 1999, s. 60)

Socializace: „Adolescence je nejen důležitým obdobím v životě jedince, ale má i společenskou hodnotu. Sociologové zdůrazňují integraci podstatných společenských rolí do osobnosti dospívajícího. S využitím elementárních sociálních dovedností, které si jednotlivec osvojil v dětství, a na základě nových emocionálních a kognitivních kapacit rozšiřuje svoje kompetence nezbytné pro výkon rolí a přijetí statusu dospělého člověka.“ (P. Macek, 1999, s. 46)

Mezi významné sociální mezníky na počátku adolescence patří ukončení povinné školní docházky, změna typu školy a skupiny spolužáků a získání občanského průkazu. Pozdní adolescence je pak fází přechodu do dospělosti, kdy jedinec dosahuje plnoletosti, je způsobilý k právním úkonům, je mnohem svobodnější, ale přebírá stále větší zodpovědnost za sebe sama. Nástup do zaměstnání je důležitým mezníkem na konci období adolescence, zde vstupují jedinci do věkově různorodých sociálních skupin. (M. Vágnerová, 2005, s. 346, 348)

Pro rozvoj osobnosti jedince jsou sociální skupiny a instituce, jako je rodina, škola, volnočasové instituce a vrstevnická skupina, v adolescenci stejně tak důležité jako v mladším školním věku, jenom se mění jejich vliv a mají pro adolescenta jiný subjektivní význam. Pro dospívající mají stále větší význam vrstevníci, s nimiž se ztotožňují, a dynamické přátelské vztahy. (M. Vágnerová, 2005, s. 347, 349)

Adolescenti získávají nové role, některé role se pouze mění a rozvíjejí. Role dospívajícího, role člena party a určité skupiny či roli blízkého přítele můžeme zařadit do rolí, které se rozvíjejí a mění a souvisejí především se změnou zevnějšku a chování. Novými specifickými rolemi, které vymezují dospělost, jsou pak předprofesní role, role pracujícího a partnerská role. (M. Vágnerová, 2005, s. 348-350)

4 Realizace výzkumného šetření

4.1 Cíl výzkumného šetření

Prostřednictvím výzkumného šetření, v rámci tématu bakalářské práce jsme se rozhodli zjistit, jakým způsobem tráví volný čas žáci druhého stupně základních škol a žáci středních škol, jaké jsou jejich aktivity, kroužky, případně čemu by se chtěli věnovat ve svém volném čase a analyzovat zde případné vzniklé rozdíly.

Výsledkem šetření budou odpovědi na tyto výzkumné otázky:

- A. Jakým způsobem žáci svůj volný čas skutečně tráví?
- B. Co by žáci chtěli změnit na jimi již navštěvovaných kroužcích?
- C. Jaké kroužky žákům schází, nejsou jim nabízeny?

4.2 Stanovení hypotéz

Na začátku našeho kvantitativně orientovaného výzkumu jsme si stanovili následující hypotézy:

H1 Žáci vyššího gymnázia tráví volný čas mimo organizovanou činnost (kroužky) nejraději se svými kamarády.

H2 Žáci vyššího gymnázia se budou více věnovat sportovním kroužkům než žáci nižšího gymnázia.

H3 Žáky nižšího gymnázia nejvíce ovlivnilo při výběru volnočasové aktivity (kroužku) přání rodičů.

H4 Žáci vyššího gymnázia tráví oproti jiným aktivitám svůj volný čas s kamarády nejčastěji chatováním.

4.3 Metoda výzkumného šetření

Vzhledem k velkému počtu oslovených respondentů byl jako výzkumná metoda kvantitativně orientovaného výzkumu zvolen dotazník, který je považován za nejfrekventovanější a ekonomicky výhodný výzkumný nástroj (P. Gavora, 2000, s. 99).

Nestandardizovaný 19 otázkový dotazník jsme sestavili dle základních stupňů otevřenosti, jedná se tedy o otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené.

Validitu odpovědí v dotazníku jsme se snažili zajistit anonymním dotazníkem, i přesto někteří respondenti odpovídali povrchně, až zkresleně a odpovědi si "přibarvují".

Dotazník je rozdělen na dvě části. Na otázky č. 1-10 odpovídali všichni respondenti a na otázky č. 11-19 odpovídali pouze žáci navštěvující kroužky v nějaké organizaci. Pro analýzu výzkumného šetření byly použity a vyhodnoceny otázky č. 1-14, 17, 18.

Výsledky jsme zpracovali v programu Microsoft Excel a získaná data byla znázorněna formou tabulek a grafů.

4.4 Popis výzkumného vzorku

Respondenty výzkumného šetření, byli v průběhu května 2014 žáci osmiletého gymnázia Žamberk. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 197 respondentů, 77 žáků nižšího a 120 žáků vyššího gymnázia. Podrobnější informace o vzorku respondentů jsou v následujících tabulkách č. 1 a 2.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet	Podíl v %
Chlapci - 2. stupeň	34	17,26
Dívky - 2. stupeň	43	21,83
Chlapci - střední škola	51	25,89
Dívky - střední škola	69	35,03

Tabulka č. 2: Respondenti dle ročníků

Ročník	Počet
Prima 1.A	24
Sekunda 2.A	20
Tercie 3.A	15
Kvarta 4.A	18
Kvinta 5.A	28
Sexta 6.A	18
Septima 7.A	20
Kvinta 5.B	22
Sexta 6.B	16
Septima 7.B	8
Oktáva 8.B	8

Distribuce dotazníků byla zajištěna přes důvěryhodnou osobu, zástupce ředitele školy a elektronickou poštou, celkem bylo rozdáno či rozesláno 223 dotazníků.

Zadávání dotazníků všem přítomným žákům probíhalo v jednotlivých třídách samotnými učiteli s maximální délkou vyplňování 30 minut, pouze žáci maturitního ročníku (oktáva 8.B) vyplňovali dotazník elektronickou formou z důvodu domácí přípravy na maturitní zkoušky. Z dotazníkového šetření jsme byli nuceni vynechat druhý maturitní ročník (oktáva 8.A), jehož žáci se doma také připravovali na maturitní

zkoušky, ale nebyly nám u nich poskytnuty emailové adresy. Návratnost dotazníků byla 88%.

5 Výsledky výzkumného šetření a ověření hypotéz

V nadcházející části bakalářské práce interpretujeme a analyzujeme výsledky provedeného výzkumného šetření. Dle získaných dat z dotazníků deskriptivně vyhodnotíme stanovené výzkumné otázky a tato data použijeme i k ověření hypotéz.

5.1 Výsledky výzkumného šetření.

Pro analyzování výsledků jsme si stanovili v kapitole 4.1 tyto výzkumné otázky:

A. Jakým způsobem žáci svůj volný čas skutečně tráví?

Tuto výzkumnou oblast jsme vyhodnotili na základě dotazníkových otázek č. 1-13.

B. Co by žáci chtěli změnit na jimi již navštěvovaných kroužcích?

To co žákům vadí, co by chtěli na kroužcích, které navštěvují změnit, nám zodpoví vyhodnocení odpovědí na otázku č. 17 dotazníku.

C. Jaké kroužky žákům schází, nejsou jim nabízeny?

Kroužky, které by respondenti výzkumného šetření chtěli navštěvovat, pokud by měli příležitost, vyhodnotíme z odpovědí na otázku č. 18.

Zde považujeme za nutné připomenout, že na otázky č. 1-10 odpovídali všichni respondenti a na otázky č. 11-19 odpovídali pouze žáci navštěvující kroužky v nějaké organizaci.

Otázka č. 1: Máte dle vašeho názoru dostatek volného času?

Žáci subjektivně hodnotili zdali mají, či nemají dostatek volného času (tabulka č. 3). Z výzkumu vyplynulo, že dostatek volného času má celkem 66% respondentů. 77% žáků nižšího a 59% žáků vyššího gymnázia disponuje značnou mírou volného času, jeho nedostatek pak uvádí 23% žáků nižšího gymnázia a 41% žáků vyššího gymnázia (graf č. 1).

Tabulka č. 3: Dostatek volného času

Volný čas ano/ne	Počet	Absolutně v %	Dle stupně v %
Druhý stupeň – Ano	59	29,95	76,62
Druhý stupeň – Ne	18	9,14	23,38
Střední škola – Ano	71	36,04	59,17
Střední škola – Ne	49	24,87	40,83

Graf č. 1: Dostatek volného času

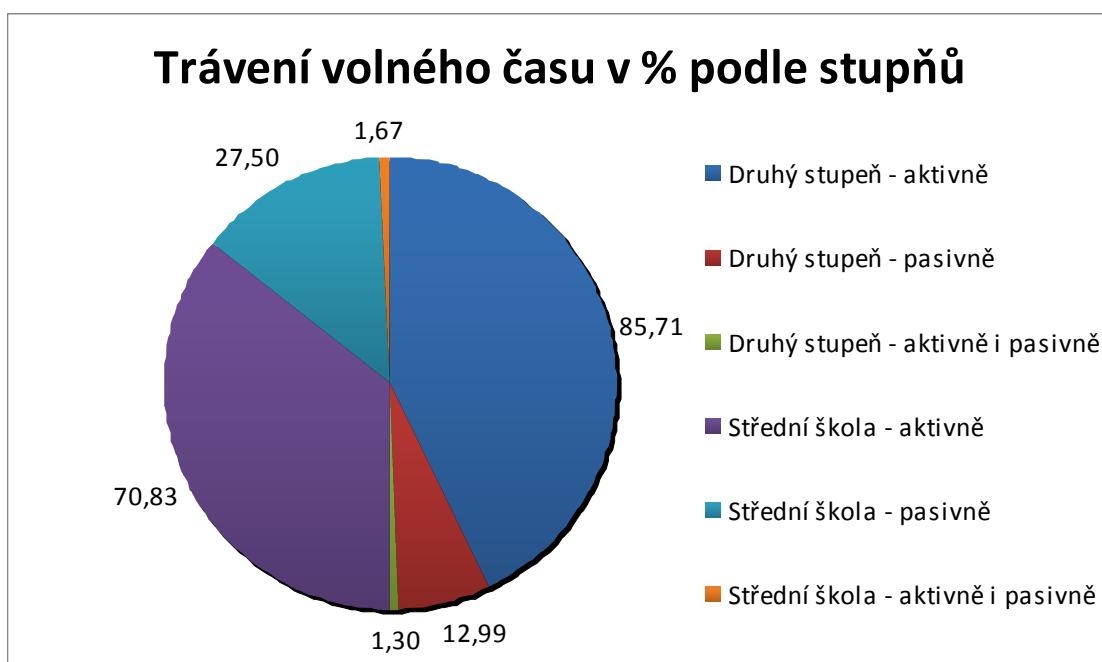
Otázka č. 2: Myslíte si, že svůj volný čas trávíte převážně aktivně, nebo pasivně?

77% žáků, dle svého tvrzení tráví svůj volný čas aktivním způsobem. Žáci druhého stupně aktivně tráví svůj volný čas v 86% a žáci střední školy v 71%. Pasivitu ve volném čase uvádí 28% žáků druhého stupně oproti 13% středoškoláků, viz graf č. 2. Celkem tři dotazovaní vybrali obě možnosti, tedy aktivní i pasivní trávení volného času, i když jsme se ptali na převažující způsob. (tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: Trávení volného času

Trávení volného času	Počet	Absolutně v %	Dle stupně v %
Druhý stupeň – aktivně	66	33,50	85,71
Druhý stupeň – pasivně	10	5,08	12,99
Druhý stupeň - aktivně i pasivně	1	0,51	1,30
Střední škola – aktivně	85	43,15	70,83
Střední škola – pasivně	33	16,75	27,50
Střední škola - aktivně i pasivně	2	1,02	1,67

Graf č. 2: Trávení volného času

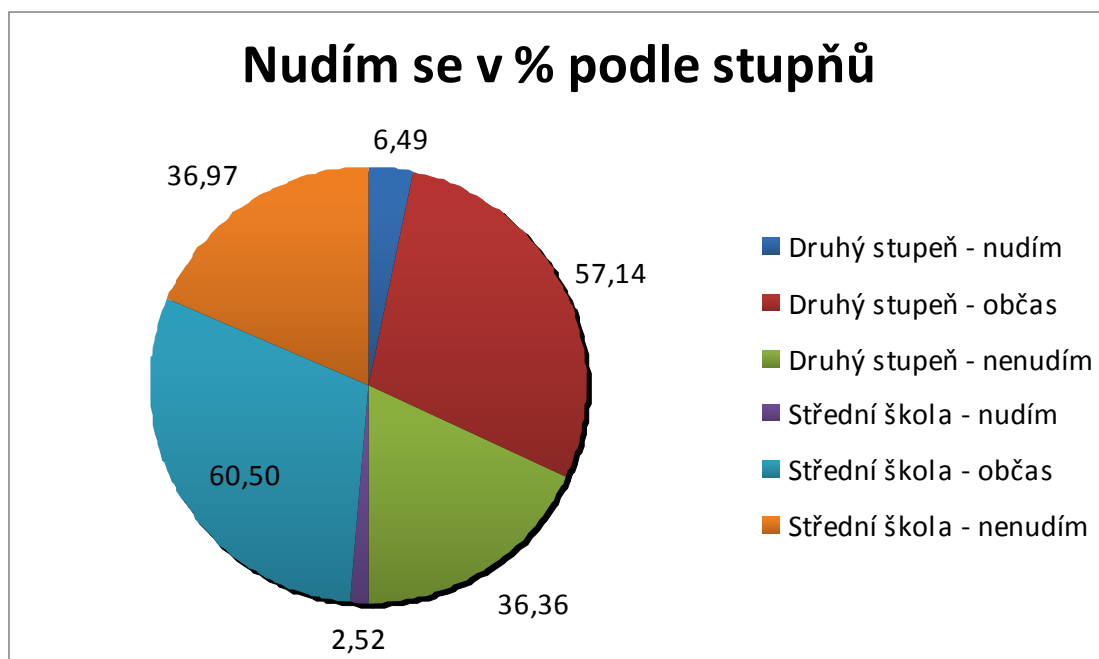
Otázka č. 3: Nudíte se někdy?

V této otázce mohli respondenti volit ze tří variant odpovědí: nudím se často, nudím se občas a nenudím se. V grafu č. 3 jsou vidět nepatrné procentuální rozdíly u obou stupňů gymnázia ve všech třech možných odpovědích s největší odchylkou 4%. Podle tabulky č. 5 se nudí pouhá 4% všech respondentů.

Tabulka č. 5: Nudíte se?

Nudím se?	Počet	Absolutně v %	Dle stupně v %
Druhý stupeň – nudím	5	2,55	6,49
Druhý stupeň – občas	44	22,45	57,14
Druhý stupeň – nenudím	28	14,29	36,36
Střední škola – nudím	3	1,53	2,52
Střední škola – občas	72	36,73	60,50
Střední škola – nenudím	44	22,45	36,97

Graf č. 3: Nudíte se?

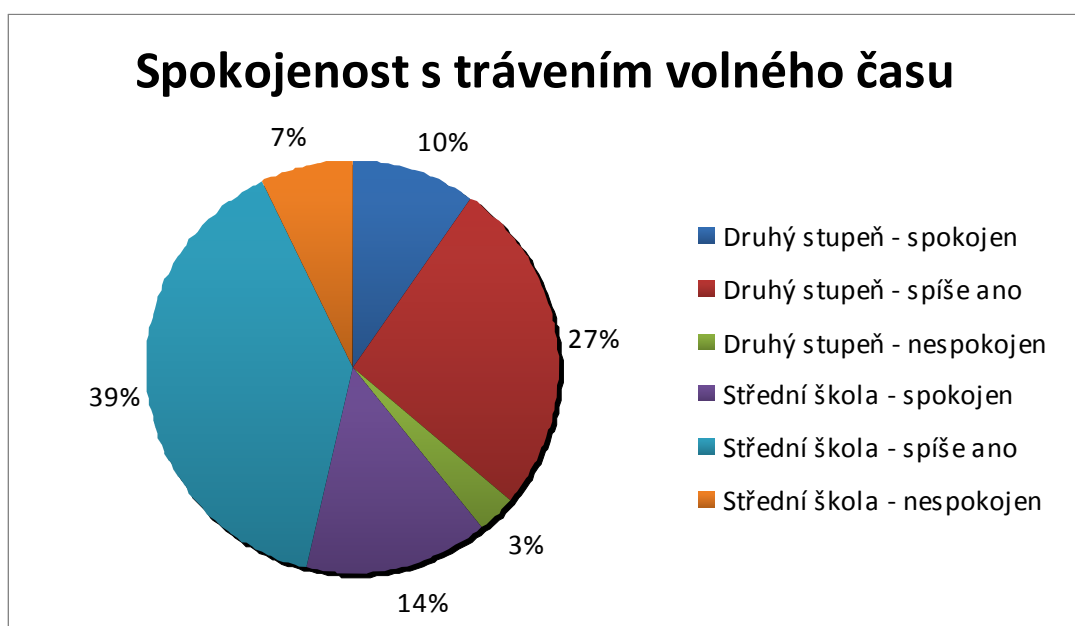
Otázka č. 4: Jste spokojen/a s tím, jakým způsobem trávíte volný čas?

Tabulka č. 6 nás informuje a tom, jak jsou dotazovaní žáci spokojeni s tím, jak tráví volný čas. U žáků nižšího i vyššího gymnázia převládá spíše spokojenost s trávením volného času, pouze 10% dotazovaných žáků uvádí nespokojenost (graf č. 4).

Tabulka č. 6: Spokojenost s trávením volného času

Spokojenost s trávením volného času	Počet	Absolutně v %	Dle stupně v %
Druhý stupeň – spokojen	19	10	25
Druhý stupeň - spíše ano	52	27	68
Druhý stupeň – nespokojen	6	3	8
Střední škola – spokojen	28	14	24
Střední škola - spíše ano	77	39	65
Střední škola – nespokojen	14	7	12

Graf č. 4: Spokojenost s trávením volného času

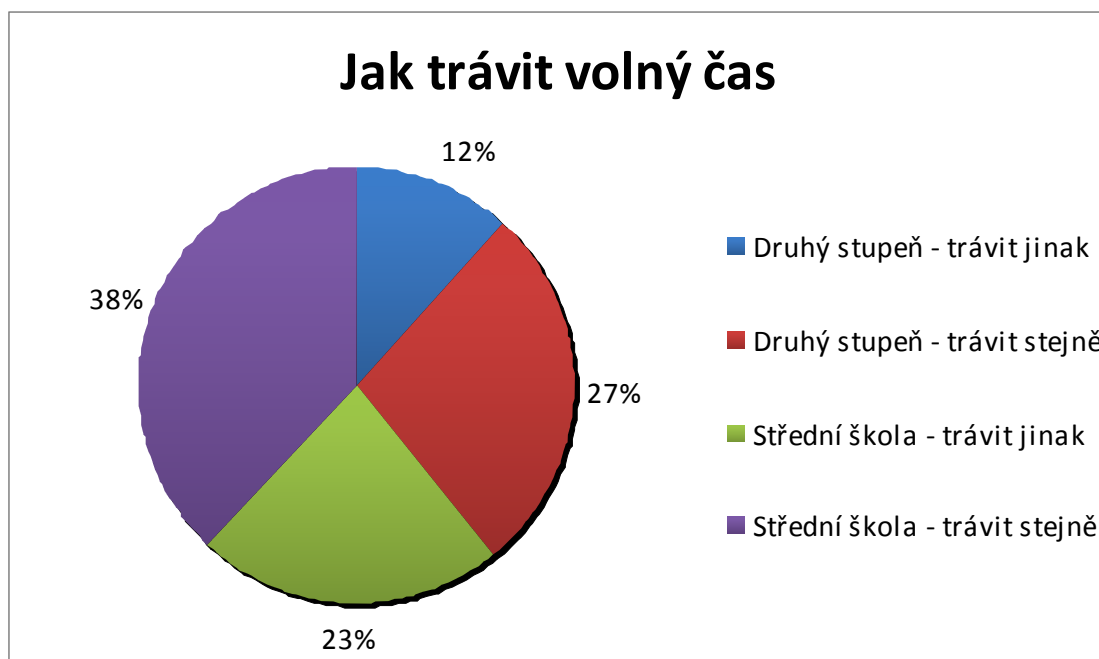
Otázka č. 5: Chtěl/a byste váš volný čas trávit jiným způsobem?

Na otázku, zda chtějí žáci trávit volný čas jiným způsobem, měli respondenti dvě alternativy odpovědi: ano (trávit jinak), ne (trávit stejně). Dle tabulky č. 7 ano odpovědělo 35% žáků, zde jsme použili polouzavřenou otázku, kde žáci navíc objasňovali, co jim brání trávit volný čas jiným způsobem. Záporná odpověď, kterou zvolilo 65% dotazovaných, pak potvrzovala spokojenost s trávením svého volného času (graf č. 5). Nejčastější odpovědi, jakým způsobem by žáci chtěli trávit volný čas a co jim v tom brání, uvedeme ve shrnutí empirické části.

Tabulka č. 8: Jak trávit volný čas

Jak trávit volný čas	Počet	Absolutně v %	Dle stupně v %
Druhý stupeň - trávit jinak	23	11,68	29,87
Druhý stupeň - trávit stejně	54	27,41	70,13
Střední škola - trávit jinak	45	22,84	37,50
Střední škola - trávit stejně	75	38,07	62,50

Graf č. 5: Jak trávit volný čas

Otázka č. 6: Jakým způsobem trávíte volný čas?

Jelikož u výše uvedené otázky mohli dotazovaní uvést i více variant odpovědí, vybrali jsme pro názornost tři nejčastější odpovědi u obou stupňů školy a jednu nejméně preferovanou činnost. Žáci nižšího gymnázia tráví nejčastěji volný čas venku (s kamarády, sportem, výlety...atd.), a to v 86%, kroužky a tréninky navštěvuje 79% žáků druhého stupně a 69% těchto dotazovaných uvádí četbu jako preferovanou aktivitu. Shodně, jako nepreferovanou činnost, uvádějí 3 žáci volný čas strávený doma, či ve školním klubu a 3 žáci návštěvu cukráren, restaurací, fastfoodů. 78% žáků vyššího gymnázia nejčastěji tráví volný čas venku, 58% jich navštěvuje kroužky a tréninky, shodně pak 52-53% středoškoláků pracuje s počítačem, využívá počítač výhradně ke hrám, chatování a poslechu hudby a zabývá se četbou. Pouze 3 žáci nižšího gymnázia uvedli, že volný čas tráví výhradně doma, nebo ve školním klubu a po té jen doma. Způsob trávení volného času respondentů znázorňuje tabulka č. 8.

Tabulka č. 8: Jakým způsobem trávím volný čas

Jakým způsobem trávím volný čas	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - kroužky, tréninky	61	79
Druhý stupeň – venku	66	86
Druhý stupeň - venku ne	3	4
Druhý stupeň – televize	36	47
Druhý stupeň – četba	53	69
Druhý stupeň - PC – informace	29	38
Druhý stupeň - PC - hry, hudba,...	45	58
Druhý stupeň - cukrárna, restaurace...	3	4
Druhý stupeň – nicnedělání	7	9
Druhý stupeň – jinak	14	18
Střední škola - kroužky, tréninky	70	58
Střední škola – venku	93	78
Střední škola - venku ne	16	13
Střední škola – televize	38	32
Střední škola – četba	62	52
Střední škola - PC – informace	63	53
Střední škola - PC - hry, hudba,...	62	52
Střední škola - cukrárna, restaurace...	6	5
Střední škola – nicnedělání	13	11
Střední škola – jinak	25	21

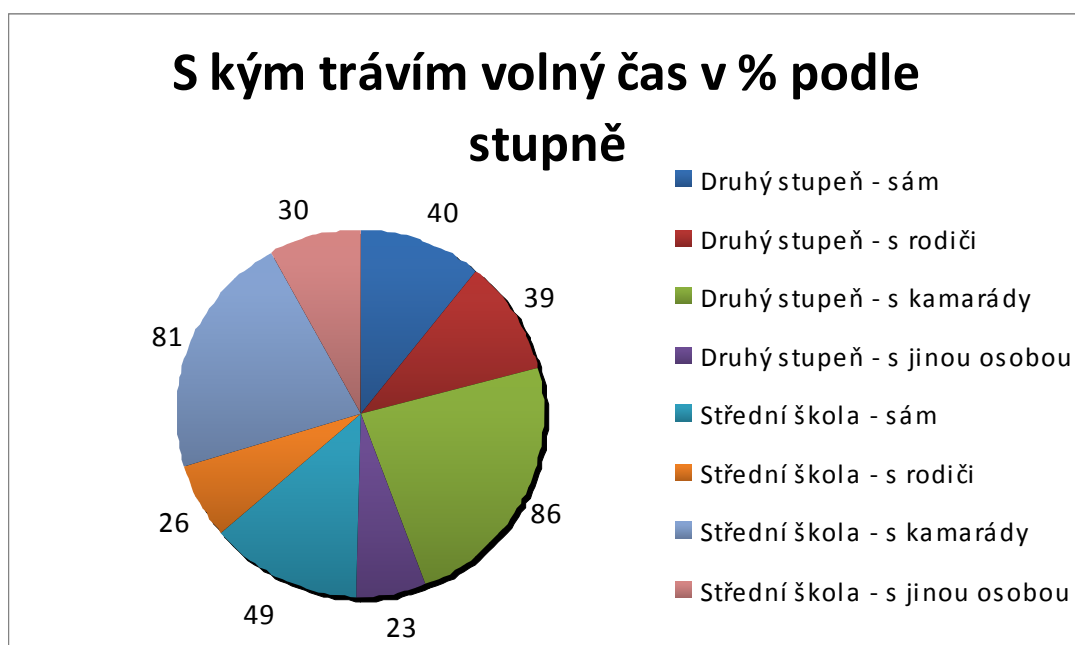
Otázka č. 7: S kým nejraději trávíte volný čas?

Z tabulky č. 9 a grafu č. 6 vyplývá, že obě skupiny respondentů tráví nejraději volný čas s kamarády, žáci nižšího gymnázia v 86% a vyššího gymnázia v 81%. Jako nejméně preferovanou možnost uvedli středoškoláci variantu odpovědi, že nejraději tráví volný čas s rodiči, a to v 26% a žáci druhého stupně ve 23% s jinou osobou. Na otevřenou možnost alternativní odpovědi u otázky č. 7, že volný čas tráví nejraději: „S jinou osobou?“, jako tuto osobu žáci nižšího gymnázia nejčastěji uvádějí rodinné příslušníky a žáci vyššího gymnázia přítele či přítelkyni.

Tabulka č. 9: S kým trávím volný čas

S kým trávím volný čas	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň – sám	31	40
Druhý stupeň - s rodiči	30	39
Druhý stupeň - s kamarády	66	86
Druhý stupeň - s jinou osobou	18	23
Střední škola – sám	59	49
Střední škola - s rodiči	31	26
Střední škola - s kamarády	97	81
Střední škola - s jinou osobou	36	30

Graf č. 6: S kým trávím volný čas

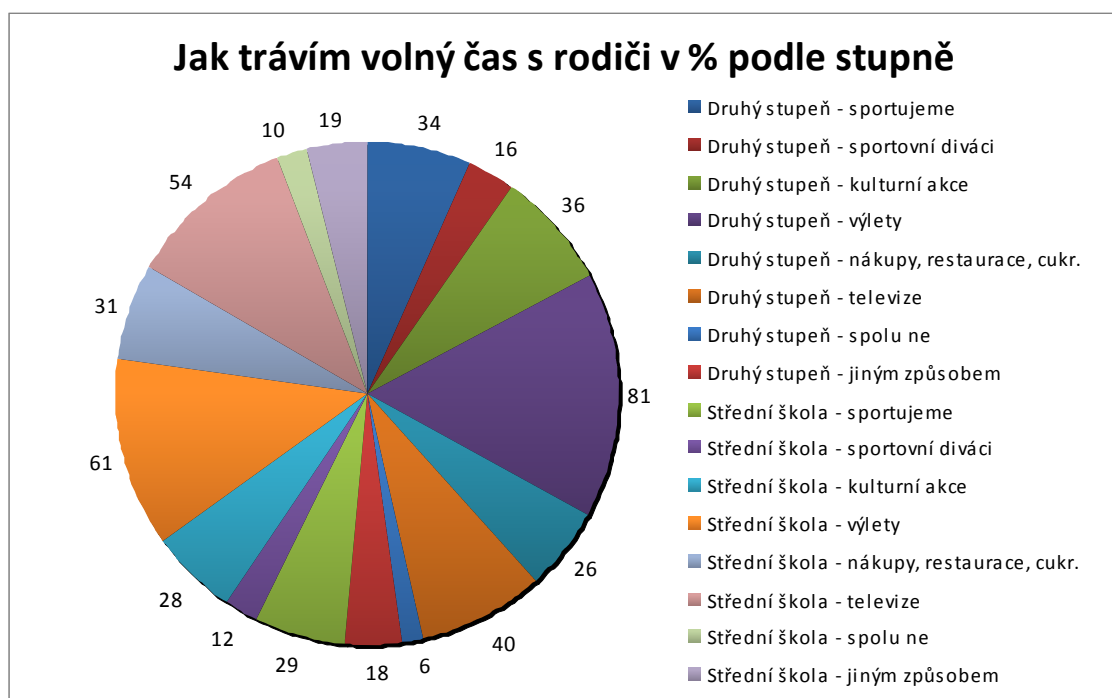
Otázka č. 8: Jakým způsobem trávíte volný čas se svými rodiči?

Respondenti mohli pro odpověď na tuto otázku použít z mnoha možností maximálně tři varianty podle četnosti. V tabulce č. 10 a grafu č. 7 vidíme, že žáci nižšího stupně gymnázia nejčastěji tráví volný čas s rodiči v 81% výlety, ve 40% sledováním televize a v 36% navštěvují společně kulturní akce. Středoškoláci s rodiči nejčastěji podnikají výlety v 61%, sledují televizi v 54% a v 31% s nimi nakupují nebo navštěvují restaurace, cukrárny a fastfoody. Dalším zajímavým zjištěním je, že 6% žáků nižšího a 10% žáků vyššího gymnázia uvádí, že netráví volný čas s rodiči vůbec.

Tabulka č. 10: Volný čas s rodiči

Jak trávím volný čas s rodiči	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň – sportujeme	26	34
Druhý stupeň - sportovní diváci	12	16
Druhý stupeň - kulturní akce	28	36
Druhý stupeň – výlety	62	81
Druhý stupeň - nákupy, restaurace, cukr.	20	26
Druhý stupeň – televize	31	40
Druhý stupeň - spolu ne	5	6
Druhý stupeň - jiným způsobem	14	18
Střední škola – sportujeme	35	29
Střední škola - sportovní diváci	14	12
Střední škola - kulturní akce	34	28
Střední škola – výlety	73	61
Střední škola - nákupy, restaurace, cukr.	37	31
Střední škola – televize	65	54
Střední škola - spolu ne	12	10
Střední škola - jiným způsobem	23	19

Graf č. 7: Volný čas s rodiči

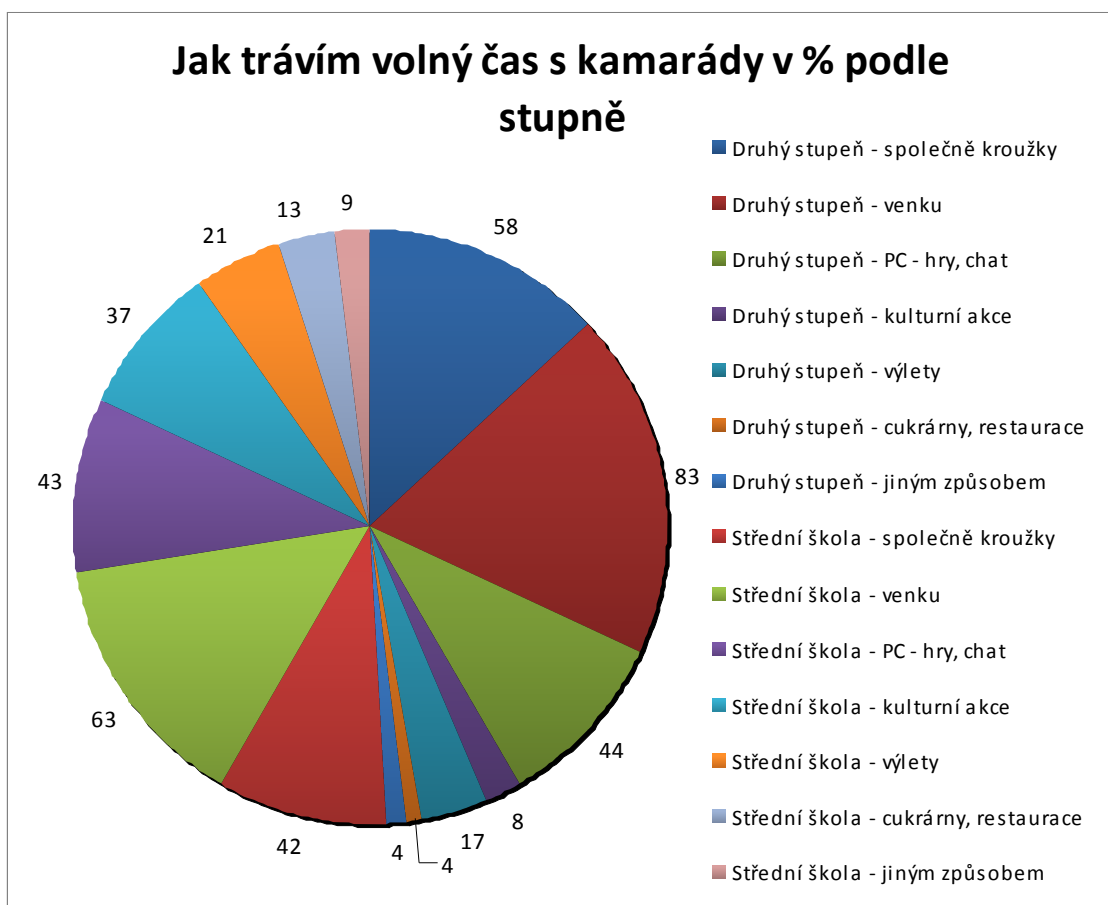
Otázka č. 9: Jakým způsobem trávíte volný čas se svými kamarády?

Stejně jako ve způsobu trávení volného času s rodiči měli i u kamarádů respondenti uvést maximálně tři varianty odpovědí dle četnosti. Nejčastěji v období dospívání tráví respondenti volný čas s kamarády venku, a to 83% žáků druhého stupně a 63% žáků střední školy. Žáci nižšího gymnázia jako další dvě preferované možnosti uvádějí v 58% kroužky a ve 44% hrají počítačové hry a chatují. Ty samé alternativy uvedli i žáci vyššího gymnázia, kde z nich 43% hraje s kamarády počítačové hry, nebo chatuje a 42% jich navštěvuje společné kroužky (tabulka č. 11 a graf č. 8).

Tabulka č. 11: Volný čas s kamarády

Jak trávím volný čas s kamarády	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - společně kroužky	45	58
Druhý stupeň – venku	64	83
Druhý stupeň - PC - hry, chat	34	44
Druhý stupeň - kulturní akce	6	8
Druhý stupeň – výlety	13	17
Druhý stupeň - cukrárny, restaurace	3	4
Druhý stupeň - jiným způsobem	3	4
Střední škola - společně kroužky	50	42
Střední škola – venku	75	63
Střední škola - PC - hry, chat	51	43
Střední škola - kulturní akce	44	37
Střední škola – výlety	25	21
Střední škola - cukrárny, restaurace	16	13
Střední škola - jiným způsobem	11	9

Graf č. 8: Volný čas s kamarády

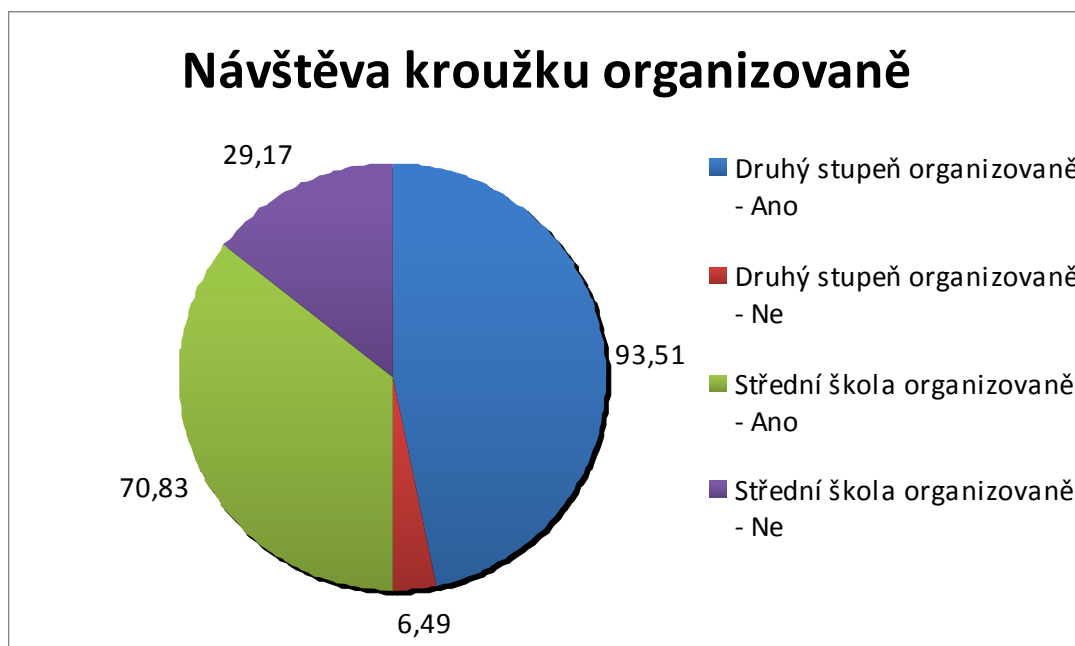
Otázka č. 10: Navštěvujete kroužek/kroužky v nějaké organizaci?

V tabulce č. 12 a grafu č. 9 vidíme, že u respondentů návštěva kroužků v organizaci značně převažuje neorganizovanou činnost, především zde dominují žáci nižšího gymnázia, kteří kroužky v organizaci navštěvují v 94%.

Tabulka č. 12: Návštěva kroužku organizovaně

Návštěva kroužku organizovaně	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň organizovaně - Ano	72	93,51
Druhý stupeň organizovaně - Ne	5	6,49
Střední škola organizovaně - Ano	85	70,83
Střední škola organizovaně - Ne	35	29,17

Graf č. 9: Návštěva kroužku organizovaně

Na níže uvedené otázky odpovídali pouze žáci, kteří navštěvují kroužky v nějaké organizaci:

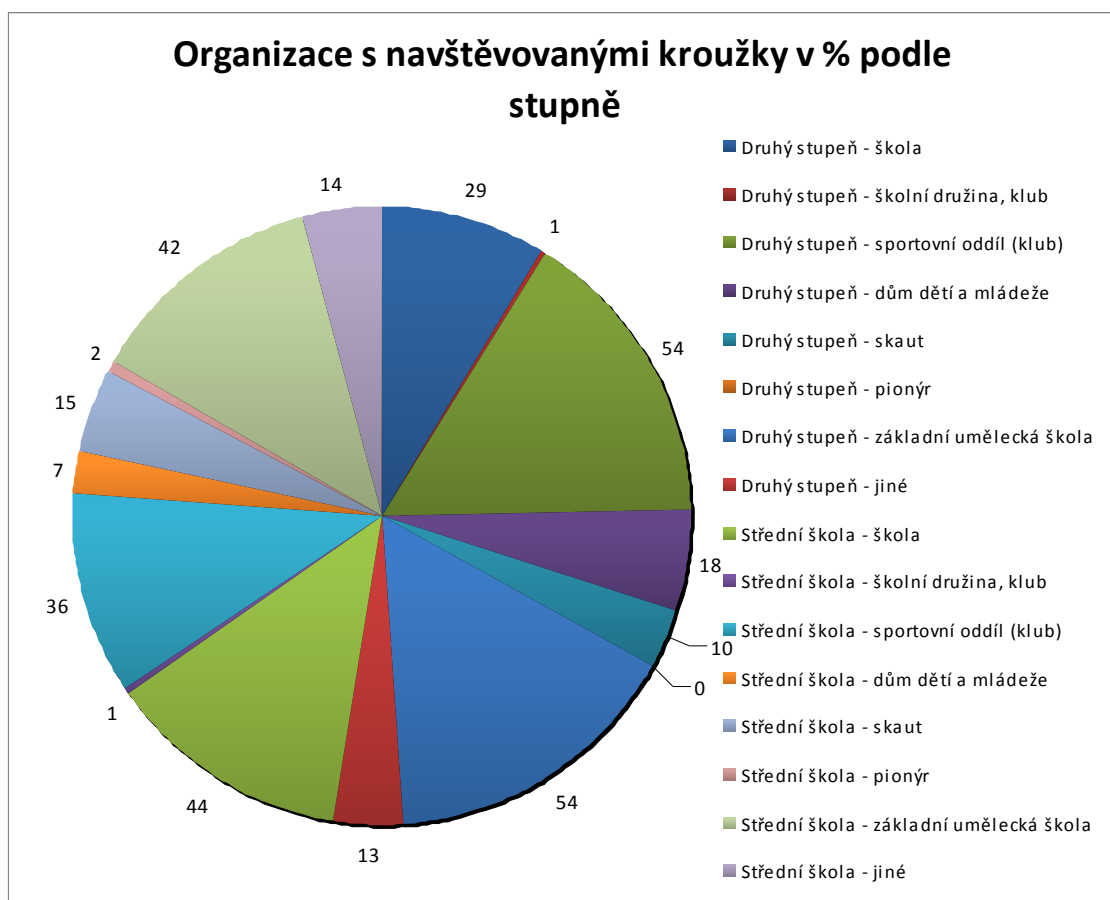
Otázka č. 11: Kde, v jaké organizaci navštěvujete svůj/své kroužek/kroužky?

Zde žáci mohli označit i více variant odpovědí, podle toho, pod jakou organizaci jejich kroužek spadá. Dle tabulky č. 13 a grafu č. 10 mezi nejčastěji uváděné organizace, kde respondenti navštěvují své kroužky, patří sportovní oddíl (klub), ZUŠ a škola. Zajímavým zjištěním je, že žádný z žáků nižšího gymnázia a pouze 2 žáci z vyššího stupně gymnázia navštěvují Pionýr, který se po pádu komunismu v roce 1989 vymezuje, jako nezávislé a demokratické sdružení zabývající se osvětou, kulturně výchovnou a charitativní činností a distancuje se tak od zaniklé Pionýrské organizace SSM, viz kapitola 2.4.2.

Tabulka č. 13: Organizace s navštěvovanými kroužky

Organizace s navštěvovanými kroužky	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň – škola	21	29
Druhý stupeň - školní družina, klub	1	1
Druhý stupeň - sportovní oddíl (klub)	39	54
Druhý stupeň - dům dětí a mládeže	13	18
Druhý stupeň – skaut	7	10
Druhý stupeň – pionýr	0	0
Druhý stupeň - základní umělecká škola	39	54
Druhý stupeň – jiné	9	13
Střední škola – škola	37	44
Střední škola - školní družina, klub	1	1
Střední škola - sportovní oddíl (klub)	31	36
Střední škola - dům dětí a mládeže	6	7
Střední škola – skaut	13	15
Střední škola – pionýr	2	2
Střední škola - základní umělecká škola	36	42
Střední škola – jiné	12	14

Graf č. 10: Organizace s navštěvovanými kroužky

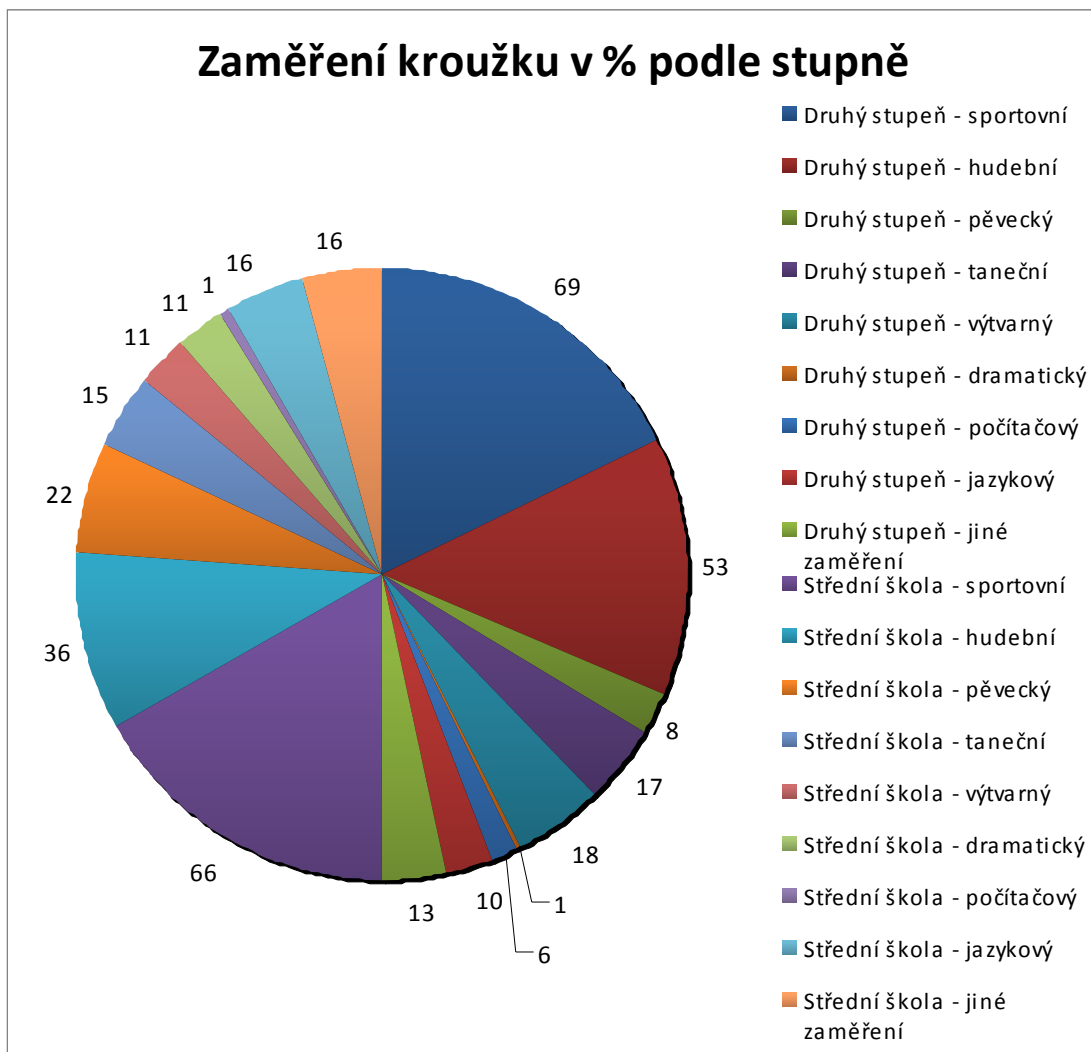
Otázka č. 12: Jaké je zaměření vašeho/vašich kroužku/ů?

Jelikož dotazovaní navštěvují i více kroužků různého zaměření, měli v této otázce k dispozici dostatek variant odpovědí. Výsledky nám shrnuje tabulka č. 14 a graf č. 11, zde bychom zmínili, že nejvíce respondenti preferují kroužky hudební, výtvarný, pěvecký a v neposlední řadě sportovní, který navštěvuje 69% žáků základního vzdělávání a 66% žáků středního vzdělávání. Zajímavostí bezesporu je, že pouhé 1% středoškoláků navštěvuje počítačový kroužek. U varianty jiného zaměření kroužků se nejvíce objevovaly kroužky zaměřené na vzdělávání a přírodovědné.

Tabulka č. 14: Zaměření kroužku

Zaměření kroužku	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - sportovní	50	69
Druhý stupeň - hudební	38	53
Druhý stupeň - pěvecký	6	8
Druhý stupeň - taneční	12	17
Druhý stupeň - výtvarný	13	18
Druhý stupeň - dramatický	1	1
Druhý stupeň - počítačový	4	6
Druhý stupeň - jazykový	7	10
Druhý stupeň - jiné zaměření	9	13
Střední škola - sportovní	56	66
Střední škola - hudební	31	36
Střední škola - pěvecký	19	22
Střední škola - taneční	13	15
Střední škola - výtvarný	9	11
Střední škola - dramatický	9	11
Střední škola - počítačový	1	1
Střední škola - jazykový	14	16
Střední škola - jiné zaměření	14	16

Graf č. 11: Zaměření kroužku

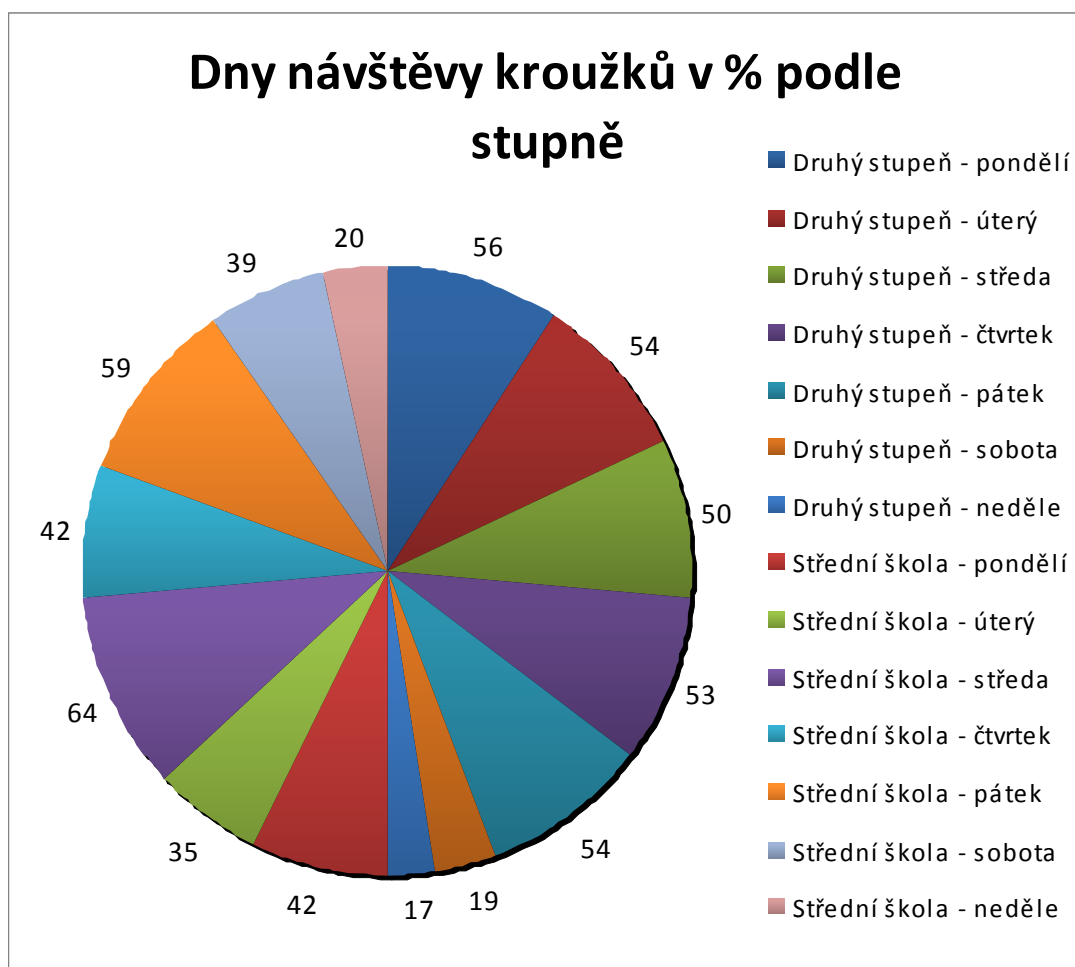
Otázka č. 13: Ve které dny se věnujete pravidelným kroužkům (min 1x týdně) ?

V tabulce č. 15 a grafu č. 12 vidíme u žáků nižšího gymnázia v pracovní dny od pondělí do pátku vyváženost ve věnování se pravidelným kroužkům a to od 50% do 56%, kdy nejvíce navštěvují kroužky v pondělí. V sobotu navštěvuje kroužek 19% a v neděli 17% žáků druhého stupně. U žáků vyššího stupně gymnázia jsou od pondělí do pátku větší rozdíly v návštěvnosti kroužků, od 35% do 64%, zde nejčastěji navštěvovaným dnem z hlediska kroužků je středa. O víkendu v sobotu se věnuje kroužkům 39% středoškoláků a v neděli pak 20%.

Tabulka č. 15: Dny návštěvy kroužků

Dny návštěvy kroužků	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - pondělí	40	56
Druhý stupeň - úterý	39	54
Druhý stupeň - středa	36	50
Druhý stupeň - čtvrtek	38	53
Druhý stupeň - pátek	39	54
Druhý stupeň - sobota	14	19
Druhý stupeň - neděle	12	17
Střední škola - pondělí	36	42
Střední škola - úterý	30	35
Střední škola - středa	54	64
Střední škola - čtvrtek	36	42
Střední škola - pátek	50	59
Střední škola - sobota	33	39
Střední škola - neděle	17	20

Graf č. 12: Dny návštěvy kroužků

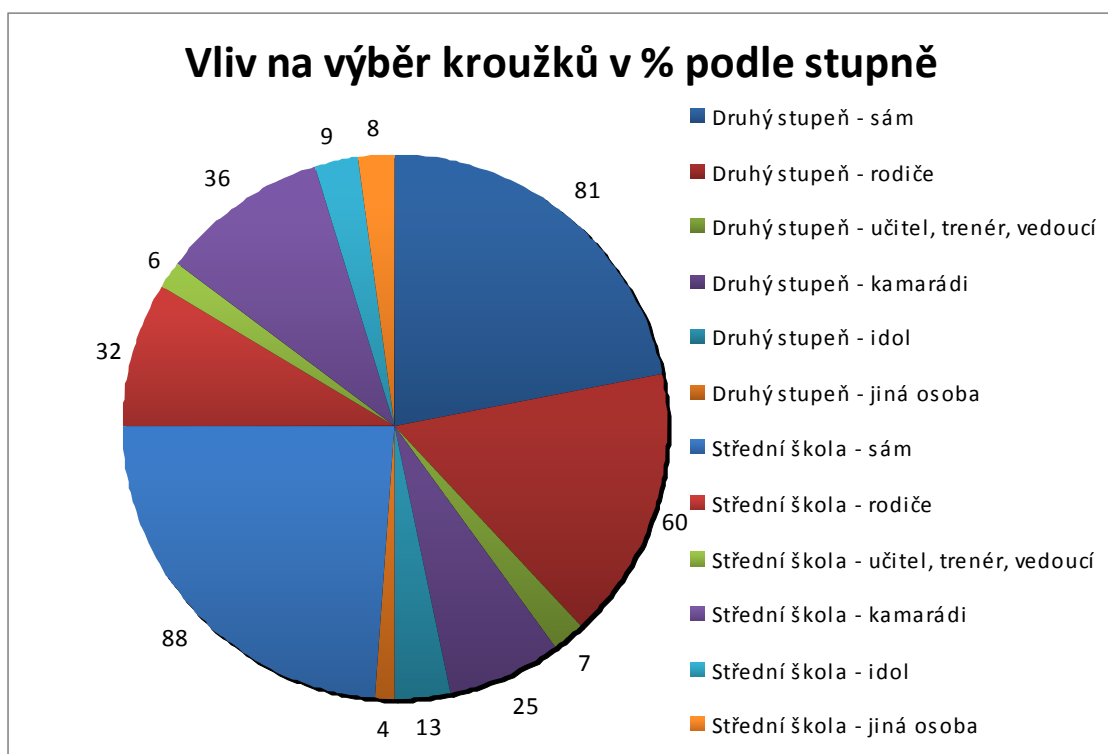
Otázka č. 14: Kdo měl vliv na výběr kroužku/ů, který/é navštěvujete?

Žáci mohli i v tomto případě využít více variant odpovědí. Vyhodnocením otázky jsme získali nejen přehled o tom, do jaké míry a kdo ovlivnil respondenty při výběru kroužků, ale údaje zpracované v tabulce č. 16 a znázorněné v grafu č. 13 nám mimo jiné poslouží k potvrzení či vyvrácení hypotézy H3. U žáků druhého stupně si kroužek vybralo samo 81% dotazovaných, v 60% je ovlivnili rodiče a kamarádi ve 25%. Kroužek si zvolilo na základě vlastního výběru 88% středoškoláků, na 36% měli vliv kamarádi a na 32% rodiče.

Tabulka č. 16: Vliv na výběr kroužků

Vliv na výběr kroužků	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - sám	58	81
Druhý stupeň - rodiče	43	60
Druhý stupeň - učitel, trenér, vedoucí	5	7
Druhý stupeň - kamarádi	18	25
Druhý stupeň - idol	9	13
Druhý stupeň - jiná osoba	3	4
Střední škola - sám	75	88
Střední škola - rodiče	27	32
Střední škola - učitel, trenér, vedoucí	5	6
Střední škola - kamarádi	31	36
Střední škola - idol	8	9
Střední škola - jiná osoba	7	8

Graf č. 13: Vliv na výběr kroužků

Otázka č. 17: Co byste chtěl/a změnit u svého kroužku, který navštěvujete, co vám vadí (např. cena, pozdní doba konání, nekvalitní trenér)?

U kroužků, které žáci navštěvují uvádí spokojenost a nepožaduje žádnou změnu 49% žáků druhého stupně a 55% středoškoláků (tabulka č. 18). 51% žáků nižšího gymnázia a 45% žáků vyššího gymnázia požaduje u svého kroužku nějakou změnu, respektive uvádí, co jim na kroužku vadí. Zde jsme žáky neomezovali ve volbě alternativních odpovědí, zvolili jsme otevřenou otázku, abychom tak respondentům poskytli volnost u odpovědi a získali tak co nejvíce nových a objektivních informací, které mohou napomoci subjektům nabízející volnočasové aktivity, tyto více přizpůsobit potřebám žáků a případně odstranit zjištěné nedostatky u kroužků. Z žáků, kteří požadují změnu u svého kroužku, jich nejvíce z druhého stupně není spokojeno se svým trenérem či vedoucím 22%, s pozdní dobou konání 19% a s cenou kroužku 11%. Stejně tak středoškoláci jsou nejvíce nespokojeni s trenérem či vedoucím kroužku v 34%, s pozdní hodinou konání v 24% a s cenou kroužku v 21% (tabulka č. 19).

Tabulka č. 18: Chci něco změnit u svého kroužku

Chci něco změnit u svého kroužku	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - změny - Ano	37	51,39
Druhý stupeň - změny - Ne	35	48,61
Střední škola - změny - Ano	38	44,71
Střední škola - změny - Ne	47	55,29

Tabulka č. 19: Co chci změnit, co mi vadí u kroužku

Co chci změnit, co mi vadí u navštěvovaného kroužku	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - cena	4	11
Druhý stupeň - trenér, vedoucí	8	22
Druhý stupeň - kolektiv	2	5
Druhý stupeň - vlastní přístup	2	5
Druhý stupeň - lepší organizaci	1	3
Druhý stupeň - den konání	2	5
Druhý stupeň - je pozdě	7	19
Druhý stupeň - je brzy	3	8
Druhý stupeň - chci častěji	4	11
Druhý stupeň - chci méně často	1	3
Druhý stupeň - zkrátit čas	4	11
Druhý stupeň - prodloužit čas	1	3
Střední škola - cena	8	21
Střední škola - trenér, vedoucí	13	34
Střední škola - kolektiv	4	11
Střední škola - vlastní přístup	2	5
Střední škola - lepší organizaci	2	5
Střední škola - den konání	1	3
Střední škola - je pozdě	9	24
Střední škola - je brzy	0	0
Střední škola - chci častěji	1	3
Střední škola - chci méně často	1	3
Střední škola - zkrátit čas	1	3
Střední škola - prodloužit čas	2	5

Otázka č. 18: Jakému dalšímu kroužku byste se chtěl/a věnovat, kdybyste měl/a příležitost?

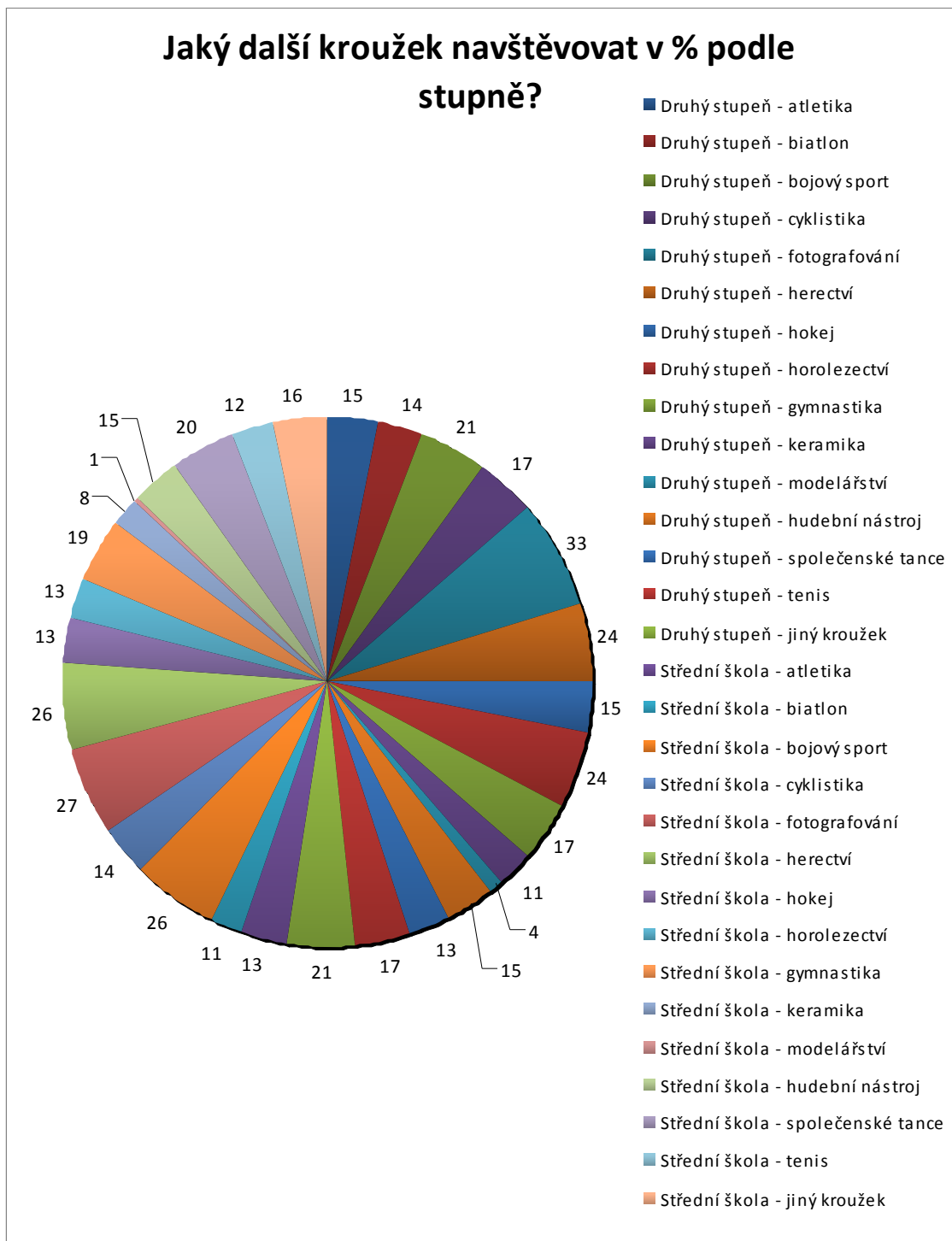
Respondenti měli značné množství variant odpovědí na to, jakému kroužku by se ve svém volném čase rádi věnovali. Nejvíce by se chtěli věnovat fotografování a to 33% žáků nižšího a 27% žáků vyššího gymnázia. Dalším preferovaným kroužkem by bylo u žáku druhého stupně shodně v 24% herectví a horolezectví a u středoškoláků shodně

v 26% herectví a bojový sport. Celkový přehled kroužků a jejich preferenci nám ukazuje tabulka č. 20 a graf č. 14.

Tabulka č. 20: Jaký další kroužek navštěvovat?

Jaký další kroužek navštěvovat?	Počet	Dle stupně v %
Druhý stupeň - atletika	11	15
Druhý stupeň - biatlon	10	14
Druhý stupeň - bojový sport	15	21
Druhý stupeň - cyklistika	12	17
Druhý stupeň - fotografování	24	33
Druhý stupeň - herectví	17	24
Druhý stupeň - hokej	11	15
Druhý stupeň - horolezectví	17	24
Druhý stupeň - gymnastika	12	17
Druhý stupeň - keramika	8	11
Druhý stupeň - modelářství	3	4
Druhý stupeň - hudební nástroj	11	15
Druhý stupeň - společenské tance	9	13
Druhý stupeň - tenis	12	17
Druhý stupeň - jiný kroužek	15	21
Střední škola - atletika	11	13
Střední škola - biatlon	9	11
Střední škola - bojový sport	22	26
Střední škola - cyklistika	12	14
Střední škola - fotografování	23	27
Střední škola - herectví	22	26
Střední škola - hokej	11	13
Střední škola - horolezectví	11	13
Střední škola - gymnastika	16	19
Střední škola - keramika	7	8
Střední škola - modelářství	1	1
Střední škola - hudební nástroj	13	15
Střední škola - společenské tance	17	20
Střední škola - tenis	10	12
Střední škola - jiný kroužek	14	16

Graf č. 14: Jaký další kroužek navštěvovat?

5.2 Ověření hypotéz

Na základě nashromážděných údajů hodláme potvrdit či vyvrátit následující hypotézy:

H1 Žáci vyššího gymnázia tráví volný čas mimo organizovanou činnost (kroužky) nejraději se svými kamarády.

Výše uvedenou hypotézu jsme vyvodili z vědecké teorie zpracované v kapitole 3.2 teoretické části bakalářské práce, kde se u adolescentů zmiňujeme o rostoucím významu vrstevnické skupiny a přátelských vztahů.

Hypotézu jsme ověřovali na základě vyhodnocení dotazníkové otázky č. 7, kde žáci z nabízených možností vybírali, s kým nejraději tráví volný čas. Z analýzy dat vyplývá, že žáci vyššího gymnázia tráví svůj volný čas nejraději s kamarády, a to v 81% (tabulka č. 9, graf č. 6).

Výzkumné údaje potvrdily hypotézu H1.

H2 Žáci vyššího gymnázia se budou více věnovat sportovním kroužkům, než žáci nižšího gymnázia.

V našem sociokulturním prostředí je role sportovce pozitivně hodnocena zejména skupinou mladých lidí. Ke stanovení hypotézy H2 nás vedlo zjištění, že v adolescenci se rozvíjí obratnost a fyzická síla, což je předpokladem dosažení úspěchů zejména ve sportu, kdežto pro pubescenci je typická neobratnost a špatná koordinace pohybů, což ovlivňuje převážně sportovní aktivity.

Pro potvrzení či vyvrácení hypotézy jsme použili vyhodnocení otázky č. 12 dotazníku. Výsledkem je, že žáci vyššího gymnázia se sportovním kroužkům věnují v 66%, kdežto žáci nižšího gymnázia v 69% (tabulka č. 14, graf č. 11).

Hypotéza H2 se nám tudíž nepotvrdila a její tvrzení zamítáme.

H3 Žáky nižšího gymnázia nejvíce ovlivnilo při výběru volnočasové aktivity (kroužku) přání rodičů.

V současné době rodiče od svých dětí očekávají jak ve školním prospěchu, tak i v zájmových kroužcích dosažení alespoň stejných výsledků, kterých dosáhli oni sami, nebo často skrze své potomky realizují své nenaplněné ambice. Tento poznatek nás vedl ke stanovení hypotézy, kde předpokládáme, že pubescenty, žáky nižšího gymnázia nejvíce ovlivnilo při výběru kroužku přání rodičů.

Hypotézu jsme ověřovali na základě vyhodnocení dotazníkové otázky č. 14 (tabulka č. 16, grafu č. 13), kde výsledkem šetření jsme zjistili, že žáky nižšího gymnázia ovlivnilo při výběru kroužku přání rodičů v 60%, kdežto kroužek si vybralo samo 81% dotazovaných, což nepotvrdilo náš výše uvedený předpoklad o dominantním vlivu rodičů při výběru kroužku, tudíž hypotézu H3 zamítáme.

H4 Žáci vyššího gymnázia tráví oproti jiným aktivitám svůj volný čas s kamarády nejčastěji chatováním.

Předpokladem ke stanovení této hypotézy jsou vlastní zkušenosti výzkumníka a teoretické poznatky B. Hofbauera (2004, s. 128) o rozmachu nových forem komunikace a nových informačních technologiích, které se stále více uplatňují ve volném čase dětí a mládeže.

Pro potvrzení, nebo vyvrácení hypotézy H4, jsme použili zpracované údaje otázky č. 9 (tabulka č. 11, graf č. 8), kde vidíme, že nejčastěji tráví žáci vyššího gymnázia volný čas s kamarády venku a to v 63%, kdežto chatování s kamarády se věnuje 43% středoškoláků. Průzkum hypotézu H4 nepotvrzuje, zamítáme ji.

6. Shrnutí empirické části

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jakým způsobem tráví volný čas žáci nižšího a vyššího gymnázia Žamberk a analyzovat vzniklé rozdíly. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 197 respondentů, 77 žáků nižšího a 120 žáků vyššího gymnázia.

Vzhledem k velkému počtu dotazovaných byl jako výzkumná metoda kvantitativně orientovaného výzkumu zvolen 19 otázkový dotazník, sestavený podle základních stupňů otevřenosti.

Na začátku výzkumu jsme si stanovili čtyři hypotézy, které jsme empiricky ověřovali na základě vyhodnocení dotazníku. Součástí empirické části bylo stanovení si tři základních výzkumných otázek, vztahujících se k hlavnímu cíli výzkumného šetření:

- Jakým způsobem žáci svůj volný čas skutečně tráví?
- Co by žáci chtěli změnit na jimi již navštěvovaných kroužcích?
- Jaké kroužky žákům schází, nejsou jim nabízeny?

V závěru práce krátce shrnujeme dosažené výsledky empirického šetření.

Výzkumem jsme zjistili, že 66% respondentů uvádí, že má dostatek volného času, který dle svého tvrzení tráví aktivním způsobem, a to 86% žáků nižšího gymnázia a 71% žáků vyššího gymnázia. Na otázku, zda se žáci někdy nudí, odpověděla 4% všech respondentů ano, občas zažívá nudu 57% žáků druhého stupně a 61% středoškoláků, shodně okolo 37% žáků se nenudí. U žáků nižšího gymnázia v 93% a u žáků vyššího gymnázia v 89%

převládá spokojenost s trávením volného času. Jiným způsobem by chtělo trávit volný čas 35% všech dotazovaných, žáci navíc objasňovali, co jim brání trávit volný čas jiným způsobem, než jak ho tráví. Nejčastěji zde respondenti uváděli, že by ve volném čase chtěli být více aktivní, chtějí více sportovat, chtějí být častěji se svými kamarády, trávit volný čas venku a brání jim v tom převážně příprava do školy, nedostatek volného času, domácí práce, zákazy rodičů a hlídání sourozenců.

Z výzkumného šetření dále vyplývá, že žáci nižšího gymnázia tráví nejčastěji volný čas venku (s kamarády, sportem, výlety...atd.), a to v 86%, chodí do kroužků a na tréninky v 79% a 69% uvádí četbu jako preferované aktivity. 78% žáků vyššího gymnázia nejčastěji tráví volný čas venku, 58% žáků navštěvuje kroužky, tréninky a shodně pak 52-53% žáků pracuje s počítačem, 62 žáků využívá počítač výhradně ke hrám, chatování a poslechu hudby a 62 žáků si čte. Pokud se podíváme, s kým dotazovaní nejraději tráví volný čas, tak obě skupiny respondentů uvádí kamarády, žáci nižšího

gymnázia v 86% a vyššího gymnázia v 81%. Nejméně tráví středoškoláci volný čas s rodiči, a to v 26% a žáci druhého stupně označili jinou osobu, kam řadí rodinné příslušníky. Dále jsme zjišťovali, jak respondenti tráví volný čas se svými rodiči. Žáci mohli pro odpověď na tuto otázku použít z mnoha možností maximálně tři varianty podle četnosti. Z tohoto vyplynulo, že žáci nižšího stupně gymnázia nejčastěji tráví volný čas s rodiči v 81% výlety, ve 40% sledováním televize a v 36% navštěvují společně kulturní akce. Středoškoláci s rodiči nejčastěji podnikají výlety v 61%, sledují televizi v 54% a v 31% s nimi nakupují nebo navštěvují restaurace, cukrárny a fastfoody. Stejně jako ve způsobu trávení volného času s rodiči měli i u kamarádů respondenti uvést maximálně tři varianty odpovědí dle četnosti. Nejčastěji v období dospívání tráví respondenti volný čas s kamarády venku, a to 83% žáků druhého stupně a 63% žáků střední školy. Žáci nižšího gymnázia jako další dvě preferované možnosti uvádějí v 58% kroužky a ve 44% hrají s kamarády počítačové hry a chatují. Stejně alternativy odpovědí uvedli i žáci vyššího gymnázia, kde z nich 43% hraje s kamarády počítačové hry nebo chatuje a 42% jich navštěvuje společné kroužky. U respondentů návštěva kroužků v organizaci značně převažuje neorganizovanou činnost, především zde dominují žáci nižšího gymnázia, kteří kroužky v organizaci navštěvují v 94%, středoškoláci pak v 71%. Další otázky dotazníku se týkaly pouze žáků, kteří navštěvují kroužky v nějaké organizaci. Mezi preferované organizace, kde respondenti navštěvují své kroužky, patří sportovní oddíl (klub), ZUŠ a škola. Žáci nižšího gymnázia navštěvují sportovní oddíl (klub) a kroužky v ZUŠ shodně v 54%, kroužky při škole využívá 29% žáků. Středoškoláci nejvíce využívají kroužky v rámci své školy v 44%, v ZUŠ v 42% a kroužky sportovních klubů a oddílů navštěvuje 36% žáků vyššího gymnázia. Dle zaměření nejvíce respondenti preferují kroužky jako jsou hudební, výtvarný, pěvecký a v neposlední řadě sportovní, který navštěvuje 69% žáků základního vzdělávání a 66% žáků středního vzdělávání. Zajímavostí bezesporu je, že pouhé 1% středoškoláků navštěvuje počítačový kroužek. Pravidelným kroužkům se u žáků nižšího gymnázia věnuje v pracovní dny od pondělí do pátku vyváženě od 50% do 56% žáků, kdy nejčastěji navštěvovaným dnem z hlediska kroužků je pondělí. V sobotu je to 19% a v neděli 17% žáků druhého stupně. U žáků vyššího stupně gymnázia jsou od pondělí do pátku větší rozdíly v návštěvnosti kroužků od 35% do 64%, zde nejčastěji navštěvovaným dnem je středa. V sobotu navštěvuje kroužky 39% a v neděli 20% středoškoláků. Ve výběru kroužku odpověděli žáci druhého stupně, že si kroužek vybrali sami, a to 81% dotazovaných, v 60% je ovlivnili rodiče a kamarádi ve 25%.

Kroužek si zvolilo na základě vlastního výběru 88% středoškoláků, na 36% měli vliv kamarádi a na 32% rodiče. Dále jsme se zaměřili na to, co žákům u jimi navštěvovaných kroužků vadí, co by chtěli změnit. U kroužků, které žáci navštěvují uvádí spokojenost a nepožaduje žádnou změnu 49% žáků druhého stupně a 55% středoškoláků. 51% žáků nižšího gymnázia a 45% žáků vyššího gymnázia požaduje u svého kroužku nějakou změnu, respektive uvádí, co jim na kroužku vadí. Z žáků, kteří požadují změnu u svého kroužku, jich 22% z druhého stupně není spokojeno se svým trenérem či vedoucím, s pozdní dobou konání 19% a s cenou kroužku 11%. Stejně tak středoškoláci jsou nejvíce nespokojeni s trenérem či vedoucím kroužku v 34%, s pozdní hodinou konání 24% a s cenou kroužku 21%. V empirické části práce jsme také zjišťovali, kterému kroužku by se žáci chtěli věnovat, pokud by měli příležitost. Nejčastěji odpovídali, že by se chtěli věnovat fotografování, a to 33% žáků nižšího a 27% žáků vyššího gymnázia. Dalším preferovaným kroužkem by bylo u žáku druhého stupně shodně v 24% herectví a horolezectví a u středoškoláků shodně v 26% herectví a bojový sport.

V úvodu empirické části jsme si stanovili čtyři výzkumné hypotézy, ze kterých se nám jedna hypotéza potvrdila a tři byly vyvráceny. První hypotéza předpokládala, že žáci vyššího gymnázia budou svůj volný čas mimo kroužky nejčastěji trávit se svými kamarády, což se nám z analýzy dat potvrdilo. Druhá hypotéza předpokládala, že žáci vyššího gymnázia se budou více věnovat sportovním kroužkům než žáci nižšího gymnázia, což se nám nepotvrdilo rozdílem pouhých 3%. U třetí hypotézy se náš předpoklad, že žáky nižšího gymnázia nejvíce ovlivnilo při výběru volnočasové aktivity (kroužku) přání rodičů, také nepotvrdil. O 21% více žáků uvedlo, že si kroužek vybralo samo. Tvrzení u čtvrté hypotézy, že žáci vyššího gymnázia tráví oproti jiným aktivitám svůj volný čas s kamarády nejčastěji chatováním, bylo zamítnuto. Nejčastěji tráví žáci vyššího gymnázia volný čas s kamarády venku.

Závěr

Volný čas hraje v životě člověka důležitou roli. Prioritou každého z nás by mělo být kvalitní naplnění volného času a jeho smysluplné trávení, zvláště pak u dětí a mládeže, kde je důležité i jeho pedagogické vedení.

V dnešní době máme k dispozici nepřeberné množství volnočasových aktivit, které by měly přispívat ke zdravému životnímu stylu a hodnotnému trávení volného času dětí, dospívajících, ale i dospělých. Ve volném čase bychom měli dát dětem prostor k samostatnému výběru a řízení svých činností, což vede k růstu autonomie, k rozvoji sociálních dovedností a děti se tak naučí ve volném čase odpočívat i relaxovat. Pro žádoucí fyzický a psychický vývoj dětí je nezbytná vyváženost jejich volného času, kde děti nepřetěžujeme, a naopak je nenecháváme bez aktivit.

Cílem bakalářské práce zabývající se volným časem dospívajících je porovnání volného času u žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol a analýza vzniklých rozdílů. V teoretické části práce se čtenář seznámí s hlavními pojmy týkajícími se problematiky volného času, školskými zařízeními a vybranými subjekty, které pracují s dětmi a mládeží ve volném čase. Dále nám poskytuje přehled věkových zvláštností pubescentů a adolescentů, respondentů výzkumného šetření. V úvodu empirické části byly stanoveny výzkumné otázky, vztahující se k tématu bakalářské práce, které jsme vyhodnotili ze získaných dat dotazníkového šetření. Na základě nashromážděných údajů byly ověřovány hypotézy námi stanovené na začátku výzkumu, z nichž jedna potvrzuje náš předpoklad a ve třech případech ho vyvrací. Z výzkumného šetření vyplynulo, že respondenti jsou převážně spokojeni s tím, jak tráví volný čas. U žáků navštěvující kroužky organizované zhruba polovina dotazovaných u svého kroužku požaduje nějakou změnu, nebo není s něčím spokojena. S těmito nedostatky a dalšími zjištěnými poznatky se čtenář seznámí ve výsledcích výzkumného šetření bakalářské práce a v informačním listě pro subjekty nabízející volnočasové aktivity. Veškeré poznatky uvedené v empirické části bakalářské práce jsou platné pouze pro studenty nižšího a vyššího gymnázia Žamberk.

Výsledky realizovaného výzkumu mohou posloužit rodičům, vychovatelům, pedagogům, institucím a organizacím, jejichž náplní je volný čas dětí a mládeže a ten přizpůsobit potřebám a zájmům dospívajících.

Seznam použité literatury a zdrojů

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

HAJN, Václav. *Antropologie*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 206 s., [2] s. obr. příl. ISBN 80-244-0328-5.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-717-8348-X.

MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro speciální pedagogy*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994, 263 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-706-6980-2.

NĚMEC, Jiří. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium. Brno : Paido, 2002. 119 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času : teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 69 s. ISBN 978-807-0419-564.

SPOUSTA, Vladimír. Kapitoly z pedagogiky volného času. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 37 s. ISBN 80-210-1274-9.

SPOUSTA, Vladimír. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 82 s. ISBN 80-210-1275-7.

SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase : Úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 183 s. ISBN 80-210-1007-X.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 175 s. ISBN 80-244-0629-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase? : projekty her pro volný čas dětí a mládeže*. 1. díl. Hradec Králové : Gaudeamus, 1997. 121 s. ISBN 80-7041-146-5.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Skauting>

<http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/fakta-cisla>

([http://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_\(spolek\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_(spolek)))

Tematicky související literatura

Výchova a volný čas: sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase : České Budějovice, Jihočeská univerzita, Teologická fakulta 2.-3. červen 2005.

Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006, 89 s. Sborníky (Jihočeská univerzita). ISBN 80-704-0849-9.

PŘADKA, Milan. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vyd. Brno :Masarykova univerzita, 1999. 93 s. ISBN 80-210-2033-4

KRAUS, Blahoslav. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-731-5125-1.

PŘADKA, Milan. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 93 s. ISBN 80-210-2033-4.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů.....	37
Tabulka č. 2: Respondenti dle ročníků	37
Tabulka č. 3: Dostatek volného času	39
Tabulka č. 4: Trávení volného času	40
Tabulka č. 5: Nudíte se?	41
Tabulka č. 6: Spokojenost s trávením volného času	42
Tabulka č. 8: Jak trávit volný čas	43
Tabulka č. 8: Jakým způsobem trávím volný čas	45
Tabulka č. 9: S kým trávím volný čas	46
Tabulka č. 10: Volný čas s rodiči	47
Tabulka č. 11: Volný čas s kamarády	48
Tabulka č. 12: Návštěva kroužku organizovaně	49
Tabulka č. 13: Organizace s navštěvovanými kroužky	51
Tabulka č. 14: Zaměření kroužku	52
Tabulka č. 15: Dny návštěvy kroužků	54
Tabulka č. 16: Vliv na výběr kroužků	55
Tabulka č. 18: Chci něco změnit u svého kroužku	57
Tabulka č. 19: Co chci změnit, co mi vadí u kroužku	57
Tabulka č. 20: Jaký další kroužek navštěvovat?	58

Seznam grafů

Graf č. 1: Dostatek volného času	40
Graf č. 2: Trávení volného času.....	41
Graf č. 3: Nudíte se?	42
Graf č. 4: Spokojenost s trávením volného času.....	43
Graf č. 5: Jak trávit volný čas	44
Graf č. 6: S kým trávím volný čas	46
Graf č. 7: Volný čas s rodiči	47
Graf č. 8: Volný čas s kamarády.....	49
Graf č. 9: Návštěva kroužku organizovaně.....	50
Graf č. 10: Organizace s navštěvovanými kroužky	51
Graf č. 11: Zaměření kroužku.....	53
Graf č. 12: Dny návštěvy kroužků	54
Graf č. 13: Vliv na výběr kroužků	56
Graf č. 14: Jaký další kroužek navštěvovat?.....	59

Přílohy

Dotazník

Volný čas dětí a mládeže

Vážený studente,

jmenuji se Miroslav Greguš a studuji třetí ročník Univerzity Hradec Králové, obor Učitelství praktického vyučování. V rámci své bakalářské práce se zabývám problematikou využití volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků středních škol. Vámi vyplněný dotazník by měl napomoci subjektům nabízejícím volnočasové aktivity, tyto přizpůsobit právě Vaším potřebám a zájmům, proto prosím za jejich kompletní vyplnění.

Ujišťuji Vás, že dotazník je zcela anonymní a údaje v něm shromážděné poslouží výhradně jako výstup pro volnočasová zařízení a školy, pro jejich budoucí činnost a k realizaci průzkumu mé bakalářské práce.

Předem děkuji za čas, který jste věnoval/a tomuto dotazníku, a v případě zájmu o výsledky dotazníkového šetření, nebo dotazů k dané problematice mě můžete kontaktovat prostřednictvím emailové adresy: zbkvolnycas@post.cz

S pozdravem Miroslav Greguš

Vyplňujte s pečlivostí a vždy zakroužkujte písmeno, nebo napište.

Jste: a) chlapec

b) děvče

Jste studentem: a) druhého stupně základní školy

b) střední školy

Ročník do kterého chodíte:

Kde vaše škola sídlí:

Místo vašeho trvalého bydliště/okres:
...../.....

1. Máte dle vašeho názoru dostatek volného času?

- a) ano
- b) ne

2. Myslíte si, že svůj volný čas trávíte převážně:

- a) aktivně
- b) pasivně

3. Nudíte se někdy?

- a) ano, často
- b) ano, občas
- c) nenudím se

4. Jste spokojen/a s tím, jakým způsobem trávíte volný čas?

- a) ano
- b) převážně ano
- c) ne

5. Chtěl/a byste váš volný čas trávit jiným způsobem?

- a) ano (napište jakým způsobem a co vám v tom brání).....
.....
- b) ne, jsem spokojen/a, jak svůj volný čas trávím

6. Jakým způsobem trávíte volný čas? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) chodím do kroužků, na tréninky
- b) trávím volný čas venku (s kamarády, sportem, výlety, cyklistikou ... atd.)
- c) volný čas trávím výhradně doma, ve družině, nebo školním klubu a poté jen doma
- d) sleduji televizi
- e) čtu si
- f) pracuji s počítačem (hledání informací ke studiu, k zájmům, práce s internetem)
- g) využívám počítač výhradně ke hrám, chatování, poslechu hudby
- h) chodím do cukráren, fastfoodů, restaurací
- i) nicneděláním
- j) jiným způsobem (napište jakým)

7. S kým nejraději trávíte volný čas? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) sám se sebou
- b) s rodiči
- c) s kamarády
- d) s jinou osobou (napište s kým).....

8. Jakým způsobem trávíte volný čas se svými rodiči? (zakroužkujte max. tři varianty podle četnosti)

- a) sportujeme
- b) navštěvujeme sportovní akce jako diváci
- c) navštěvujeme kulturní akce (kina, divadla, koncerty)
- d) chodíme, jezdíme na výlety
- e) chodíme, jezdíme na nákupy, do cukráren, fastfoodů, restaurací
- f) díváme se na televizi
- g) netrávíme spolu volný čas
- h) jiným způsobem (napište jakým).....

9. Jakým způsobem trávíte volný čas se svými kamarády? (zakroužkujte max. tři varianty podle četnosti)

- a) navštěvujeme společné kroužky
- b) trávíme volný čas venku (napište jakým způsobem).....
.....
- c) hrajeme počítačové hry, chatujeme
- d) navštěvujeme kulturní akce (kina, divadla, koncerty)
- e) chodíme, jezdíme na výlety
- f) chodíme do cukráren, fastfoodů, restaurací
- g) jiným způsobem (napište jakým).....

10. Navštěvujete kroužek/kroužky v nějaké organizaci?

- a) ano (napište kolik kroužků navštěvujete).....
- b) ne

Pokud je vaše odpověď v otázce č. 10 NE, dále ve vyplňování dotazníku nepokračujte!

11. Kde, v jaké organizaci navštěvujete svůj/své kroužek/kroužky? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) škola
- b) školní družina, školní klub
- c) sportovní oddíl (klub)
- d) dům dětí a mládeže
- e) skaut
- f) pionýr
- g) základní umělecká škola
- h) v jiné organizaci (napište její název)

12. Jaké je zaměření vašeho/vašich kroužku/ů? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) sportovní
- b) hudební
- c) pěvecký
- d) taneční
- e) výtvarný
- f) dramatický
- g) počítačový
- h) jazykový
- i) jiné zaměření (napište jaké)

13. Ve které dny se věnujete pravidelným kroužkům (min 1x týdně) ?

- a) pondělí
- b) úterý
- c) středa
- d) čtvrtek
- e) pátek
- f) sobota
- g) neděle

14. Kdo měl vliv na výběr kroužku/ů, který/é navštěvujete? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) kroužek jsem si vybral sám/a
- b) rodiče
- c) učitel, trenér, vedoucí
- d) kamarádi
- e) idol (sportovec, herec, hudebník ... atd.)
- f) jiná osoba (napiš kdo)

15. Které další okolnosti ovlivnily výběr kroužku/ů, který/é navštěvujete? (můžete zakroužkovat i více variant)

- a) cena kroužku
- b) náplň činnosti kroužku
- c) den konání
- d) hodina konání
- e) jiné okolnosti (napiš jaké).....
-

16. Kde/jakým způsobem jste získal/a informace o kroužcích, které navštěvujete?

- a) ve škole
- b) u kamaráda/kamarádky
- c) od rodičů
- d) z plakátu
- e) na internetu
- f) vlastní iniciativou
- g) jinak (jakým způsobem)

17. Co byste chtěl/a změnit u svého kroužku, který navštěvujete, co vám vadí? (např. cena, pozdní doba konání, nekvalitní trenér)

.....

.....

.....

**18. Jakému dalšímu kroužku byste se chtěl/a věnovat, kdybyste měl/a příležitost?
(můžete zakroužkovat i více variant)**

- a) atletika
- b) biatlon
- c) bojový sport (jaký).....
- d) cyklistika
- e) fotografování
- f) herectví
- g) hokej
- h) horolezectví
- i) gymnastika
- j) keramika
- k) modelářství
- l) hra na hudební nástroj (jaký).....
- m) společenské tance
- n) tenis
- o) jiný kroužek (doplňte čemu by jste se chtěl/a věnovat).....

19. Jaká znáte volnočasová zařízení nebo kroužky v okolí školy, kterou navštěvujete či v okolí vašeho bydliště?

.....

.....

.....

.....

Informační list pro subjekty nabízející volnočasové aktivity ve městě Žamberk

Vážený čtenáři,

jmenuji se Miroslav Greguš a jsem studentem Univerzity Hradec Králové, obor Učitelství praktického vyučování. Prostřednictvím výzkumného šetření, v rámci tématu bakalářské práce jsme se rozhodli zjistit, jakým způsobem tráví volný čas žáci druhého stupně základních škol a žáci středních škol, jaké jsou jejich aktivity, kroužky, případně čemu by se chtěli věnovat ve svém volném čase a analyzovat vzniklé rozdíly. Výzkumná část bakalářské práce by měla napomoci subjektům nabízejícím volnočasové aktivity, tyto aktivity přizpůsobit potřebám a zájmům žáků a právě z tohoto důvodu si vás dovoluujeme oslovit a informovat o výsledcích našeho šetření.

Výsledkem šetření jsou odpovědi na tyto výzkumné otázky:

- Jakým způsobem žáci svůj volný čas skutečně tráví?
- Co by žáci chtěli změnit na jimi již navštěvovaných kroužcích?
- Jaké kroužky žákům schází, nejsou jim nabízeny?

Respondenty výzkumného šetření byli v průběhu května 2014 žáci osmiletého gymnázia Žamberk. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 197 respondentů, 77 žáků nižšího a 120 žáků vyššího gymnázia. Šetření bylo provedeno prostřednictvím dotazníků.

Zde uvádíme základní výsledky výzkumného šetření, které se týkalo žáků navštěvující kroužky v nějaké organizaci.

U respondentů návštěva kroužků v organizaci značně převažuje neorganizovanou činnost, především zde dominují žáci nižšího gymnázia, kteří kroužky v organizaci navštěvují v 94%, středoškoláci pak v 71%.

Mezi preferované organizace, kde respondenti navštěvují své kroužky, patří sportovní oddíl (klub), ZUŠ a škola. Žáci nižšího gymnázia navštěvují sportovní oddíl (klub) a kroužky v ZUŠ shodně v 54%, kroužky při škole využívá 29% žáků. Středoškoláci nejvíce využívají kroužky v rámci své školy v 44%, v ZUŠ v 42% a kroužky sportovních klubů a oddílů navštěvuje 36% žáků vyššího gymnázia.

Dle zaměření nejvíce respondenti preferují kroužky jako jsou hudební, výtvarný, pěvecký a v neposlední řadě sportovní, který navštěvuje 69% žáků základního vzdělávání a 66% žáků středního vzdělávání. Zajímavostí bezesporu je, že pouhé 1% středoškoláků navštěvuje počítačový kroužek.

Pravidelným kroužkům se u žáků nižšího gymnázia věnuje v pracovní dny od pondělí do pátku vyváženě od 50% do 56% žáků, kdy nejčastěji navštěvovaným dnem je pondělí. V sobotu je to 19% a v neděli 17% žáků druhého stupně. U žáků vyššího stupně gymnázia jsou od pondělí do pátku větší rozdíly v návštěvnosti kroužků od 35% do 64%, zde nejčastěji navštěvovaným dnem je středa. V sobotu navštěvuje kroužky 39% a v neděli 20% středoškoláků.

Ve výběru kroužku odpovědělo u žáků druhého stupně, že si kroužek vybralo samo 81% dotazovaných, v 60% je ovlivnili rodiče a kamarádi ve 25%. Kroužek si zvolilo na základě vlastního výběru 88% středoškoláků, na 36% měli vliv kamarádi a na 32% rodiče.

Dále jsme se zaměřili na to, co žákům u jimi navštěvovaných kroužků vadí, co by chtěli změnit. U kroužků, které žáci navštěvují uvádí spokojenost a nepožaduje žádnou změnu 49% žáků druhého stupně a 55% středoškoláků. 51% žáků nižšího gymnázia a 45% žáků vyššího gymnázia požaduje u svého kroužku nějakou změnu uvádí respektive, co jim na kroužku vadí. Z žáků, kteří požadují změnu u svého kroužku jich nejvíce z druhého stupně není spokojeno se svým trenérem či vedoucím 22%, s pozdní dobou konání 19% a s cenou kroužku 11%. Stejně tak středoškoláci jsou nejvíce nespokojeni s trenérem či vedoucím kroužku v 34%, s pozdní hodinou konání 24% a s cenou kroužku 21%.

V empirické části práce jsme také zjišťovali, kterému kroužku by se žáci chtěli věnovat, pokud by měli příležitost. Nejčastěji odpovídali, že by se chtěli věnovat fotografování a to 33% žáků nižšího a 27% žáků vyššího gymnázia. Dalším preferovaným kroužkem by bylo u žáka druhého stupně shodně ve 24% herectví a horolezectví a u středoškoláků shodně ve 26% herectví a bojový sport.

V případě zájmu o zaslání kompletních výsledků dotazníkového šetření nebo v případě dalších dotazů k dané problematice nás kontaktujte prostřednictvím emailové adresy: zbkvolnycas@post.cz.